

ŠT. 10 13. 4. 1979 CENA 3 DIN

[illegible]

PROGRAM DELOVNIH AKCIJ

Program delovnih akcij v okviru urejanja stanja na Duhu na Ostrem vrhu 28. 3.

Urejanje sadovnjakov in hlevov na Kormonovi kmetiji. Sodelujejo študentje Višje agronomske šole.

31. 3. — 1. 4.

Urejanje in delno popravilo gospodarskega poslopja. Sodelujejo dijaki in dijakinje Gradbenega šolskega centra.

31. 3.

Podiranje zgradbe na Gradišnikovi kmetiji. Sodelujejo študentje VEKŠ — TOZD 1.

Čiščenje spomenika in podiranje hleva v Šelovi grapi.

Sodelujejo študentje Višje pravne šole in delovna skupina Rektorata.

1. 4.

Podiranje hleva v Šelovi grapi.

Sodelujejo študentje Višje pravne šole.

7. 4.

Urejanje ceste, okolja in spomenika v Šelovi grapi.

Sodelujejo študentje VEKŠ — TOZD 2, Študentski servis in predsedstvo Občinske konference ZKS.

8. 4.

Urejanje okolja v Šelovi grapi.

Sodeluje predsedstvo Univerzitetne konference ZSMS.

Na vseh teh akcijah bodo sodelovali tudi pripadniki JLA.

Za navedene akcije so že zagotovljena finančna sredstva in sodelovanje organizacij združenega dela (PTT; Elektro Maribor, Stavbar, DES). Za ostale delovne akcije na Dajčmanovi, Osvaldovi in Bukovčevi kmetiji pa bodo termini objavljeni naknadno.

katedra

ČASOPIS UNIVERZITETNE SODOBNOSTI KATEDRA

Časopis univerzitetne sodobnosti Slovenije

62000 Maribor Ob parku 5 Tel. (062) 22044

Žiro račun: 51000-678-81846

Izdaja Univerzitetna konferenca ZSMS na mariborski univerzi

UREDNIŠTVO:

Zvone Teržan (glavni urednik—politika), Ivan Soče (odgovorni urednik—teorija), Goran Devidé (likovnost in fotografija), Iztok Jančar (kultura), Lucijan Vihar (informacije), Marjan Hanl (tehnični urednik), Lidija Trapečar (lektor), Karin Friedau (tajnica), Jure Tretjak (distributer). Stalni sodelavci: Tatjana Kušar, Helena Klakočar, Marko Šoštar, Igor Turničnik, Blaž Rafolt in Jožica Bauman.

IZDAJATELJSKI SVET:

Marija Debelak, Marjan Fekonja, Miroslava Geč-Korošec, Miran Krajšek, Fanika Kranjc, Franc Kržan, Mojca Majerle, Luj Polanec, Marjan Pungartnik (predsednik), Bogdan Čepič, Franci Rogelšek, Boris Sovič, Sebastijan Strašek, Črtomir Stropnik, Ivan Soče, Brane Srčnik, Zvone Teržan, Janez Premožič in Goran Devidé.

SOFINANCERJI:

Katedra izhaja ob podpori šol univerze v Mariboru, Univerzitetne konference ZSMS Maribor, Izobraževalne skupnosti Slovenije, Kulturne skupnosti Slovenije, Zveze skupnosti za zaposlovanje Slovenije in Raziskovalne skupnosti Slovenije.

TISK:

ČGP Mariborski tisk, Maribor, Tržaška 14

Katedra izhaja tritedensko. Cena izvida je 3 din. Letna naročnina znaša 40 din, za združeno delo in inštitucije 60 din. Nenaročenih slik in rokopisov ne vračamo. Uradne ure vsak delavnik od 12. do 15.

OCENA STANJA „KATEDRE“ IN PERSPEKTIVE RAZVOJA

Vsebinski koncept Katedre se že vrsto let ni spremenil in je navezan zlasti na življenjske in razvojne probleme Univerze v Mariboru. V svoji kvaliteti list v zadnjih letih ni bistveno nihal. Zaradi hitre fluktuacije kadrov (vsako leto) je bila kontinuiteta dela slaba, prav zato list ni kvalitetno tako rasel, kot bi lahko ob večji kontinuiteti dela in urejanja. V svoji zvrsti je Katedra vendarle dosegla pomembne uspehe, pri delu na Katedri pa se je oblikovalo večje število mlajših publicistov, kulturnih ustvarjalcev, novinarjev in nasploh pišočih ljudi, ki se tvorno vključujejo v družbeno in politično življenje v mestu in republiki.

Sedanje uredništvo Katedre si že neka časa prizadeva, da bi k listu pritegnilo večje število sodelavcev, tako iz vrst študentov in univerzitetnih delavcev kakor tudi iz vrst delavske, kmečke in ostale šolajoče mladine. Uredništvo si prizadeva navezati tesne delovne stike s posameznimi organizacijami združenega dela v visokem šolstvu in izven njega.

Katedra v zadnjem obdobju uspešno uresničuje svojo temeljno vsebinsko zasnovo, pri tem pa je poglobila način pisanja, marksistično idejno naravnost in vključenost v tokove samoupravne preobrazbe sistema vzgoje in izobraževanja. Ne glede na to, da bi bilo mogoče Katedro kvalitetno razvijati tudi ob obstoječi temeljni vsebinski zasnovi, je vendarle za nadaljnji razvoj Katedre in njeno odmenovitost med bralstvom potrebno pristopiti k dopolnitvi vsebinske zasnove lista.

Katedra mora v bodoče vse bolj postajati glasilo ne samo študirajoče mladine, pač pa tudi mladih delavcev, kmetov in mladih v srednjih in strokovnih šolah. Tesneje se mora povezati ter vključiti v procese družbenega, kulturnega in političnega življenja v prostoru, v katerem izhaja. Katedra mora nujno bolj poglobljeno obravnavati številna širša družbena vprašanja, probleme in procese, ki zadevajo mlade generacije — to pa so pravzaprav tudi najširša družbena vprašanja, saj so bistveni interesi mladih v interesih delavskega razreda kot celote.

Da bo Katedra lahko uspešneje odigrala svojo idejno vzgojno—izobraževalno poslanstvo med mladimi, naj začne izdajati občasno tudi teoretično oziroma publicistično priložo, posvečeno posameznim vprašanjem našega družbenega socialističnega samoupravnega razvoja.

Tudi Obrazi, ki so se že doslej uveljavljali kot literarna priloga najmlajših ustvarjalcev in literarnih začetnikov v mestu in širše, naj se razvijajo v tej smeri še naprej.

Katedra, ki je vedno bila tudi »kovačnica« publicistov, kulturnih delavcev, novinarjev, družbeno—političnih delavcev itd., mora tudi vnapre uresničevati to svoje poslanstvo. Zato je treba v te namene oddvojiti več sredstev.

Da bi dosegli željene smotre, je potrebno razširiti temeljno vsebinsko zasnovo tako, da bo Katedra list vse mladine na Univerzi in tam, kjer Univerza deluje. Pri razvoju Katedre se mora ta širši interes odražati tudi pri samoupravnem organiziranju lista. Predvsem se morajo kot sooblikovalci lista pojavljati tudi občinske organizacije ZSMS s Podravske, Pomurske, Koroške in Celjske regije, po možnosti pa tudi tiste občinske organizacije, kjer Univerza deluje.

V okviru samoupravne organiziranosti Katedre se da širši družbeni vpliv in zlasti tesnejša povezanost Katedre z vsemi mladimi zagotoviti preko soustanoviteljstva ali pa preko ustreznega razširjenega izdajateljskega sveta Katedre. Ob tem pa ne gre pozabljati tudi na materialne in druge obveznosti, ki naj jih vsi, ki želijo sodelovati pri listu, tudi prevzemajo s polno odgovornostjo.

Ne glede na izgrajevanje samoupravne organiziranosti Katedre naj začnejo vse subjektivne sile v okviru frontne socialistične zveze Katedri pomagati, da bi lahko razširila svojo vsebinsko zasnovo že kar v praksi. V tej zvezi lahko veliko prispevajo vse občinske organizacije ZSMS, ki naj za sodelavce Katedre kadrujejo svoje člane. Na Katedro naj usmerjajo mlade pišoče ljudi tudi iz drugih sredin. Katedra pa bo redno mesečno sklicevala vse svoje sodelavce in se z njimi dogovarjala za skupno delo.

Predvsem se naj Katedra poveže tudi z udeleženci v različnih oblikah idejno—političnega izobraževanja in usposabljanja ter zainteresirane med njimi pritegne v krog svojih sodelavcev.

Ne bi bilo slabo, če bi Katedro pri njenem tako usmerjenem prizadevanju tudi širše podprli s finančnimi sredstvi, s povečanjem števila naročnikov (vsak kulturni animator v TOZD, vsi MKUD-i, vsi marksistični krožki, pa OO ZSMS itd.). Oceno je izdelala delovna skupina pri Občinski konferenci Socialistične zveze delovnega ljudstva v Mariboru za konferenco, ki je bila organizirana 5. aprila in je imela namen proučiti informiranje v občini Maribor.

SOLIDARNOST JE ZATAJILA

V želji, da bi pomagali našim kolegom na Višji agronomske šoli v Mariboru, naše uredništvo organizira akcijo zbiranja denarne pomoči Osnovni organizaciji ZSMS na omenjeni šoli. Problem je naslednji:

V začetku tega šolskega leta še niso imeli takšnih težav, ker so od brucev ob vpisu »pomotoma« pobrali po 40 din za delo mladinske organizacije. Ker pa ni bilo naknadnega vpisa, jim je zmanjkalo denarja, pa sedaj ne morejo normalno delati, saj nimajo za znamke, dopisnice, kuverte, papir ipd.

Z žalostjo ugotavljamo, da ne bo vpisa do septembra; zato pozivamo, da se odzovete. Glede na to, da problema očitno ni moč rešiti na nivoju šole niti univerze, upamo, da bodo svojo solidarnost izrazile tudi družbeno—politične organizacije na nivoju republike in federacije. Gotovo se zavedamo, da nam mora šola vzgajati celovite osebnosti, zatoorej pomnimo:

»Kakor bomo posejali, tako bomo želi«

Očitno je, da ne moremo sejati brez znamk, dopisnic, kuvert.

zist

PROBLEMOM NAM NE MANJKA

Z namenom, da bi približe spoznali problematiko šol na naši Univerzi, je Katedra organizirala razgovor na visoki tehniški šoli v Mariboru. Udeležili so se ga: Jože Berden, pomočnik predstojnika TOZD gradbeništvo, Zdravko Kravanja, pomočnik predstojnika TOZD kemija, Danilo Lorbek, pomočnik predstojnika TOZD elektro, Neven Salamunić, pomočnik predstojnika TOZD strojništvo, Zdenko Lorbek, predsednik OOZSMS gradbeništvo, Andrej Robič, predsednik OOZSMS kemija, Zdravko Lonec, predsednik OOZSMS elektro, Maksimilijan Gerd, sekretar OOZSMS strojništvo, Anđelko Čakarun, prodekan študent, Dalí Donlagić, dekan, Tine Zorič, prof. na VTS in sekretar UK ZK, Zvonka Alt, sekretar OOZK GR., Egon Žitnik, predst. VTO G., Vito Kumperščak, sekretar OOZK Elektro.

Katedra: Delo na področju ZSMS je skoraj na vseh šolah v okviru univerze nezadovoljivo. Kakšna je situacija na vaši šoli?

Salamunić: Z aktivnostjo članov OO ZSMS v lanskem letu nismo zadovoljni, vendar lahko trdim, da smo to leto začeli bolj delovno. Usklajujemo delo s sindikati in z zvezo komunistov, vendar z aktivnostjo mladine še vedno nismo zadovoljni. Delo na večini VDO pa je stihijsko že zategadelj, ker bruci, ki prihajajo na univerzo, niso delovno vzgojeni, aktivnost na srednji šoli pa je organizirana nekvalitetno in posledice čutimo sami. Študij je že sam po sebi težak in vzame veliko časa, zato je gotovo razumljivo, da je malo študentov, ki so pripravljeni delati še v izvenšolskih dejavnostih. Tako vse ostane starim študentom, ki nosijo vse delo in odgovornost v OO ZSMS. Tudi predavanja so razporejena tako, da v sedanjem 6— kurznem sistemu najdejo čas za izvenšolsko delo le študen-

ti drugega letnika in petega semestra. Študenti četrtega letnika pa so v glavnem indolentni do vsega, kar se na šoli dogaja.

Zorič: Kje so vzroki za tako velika nihanja med dejavnostjo ene generacije in druge, saj opažamo, da dosegamo eno leto velike uspehe, naslednje leto pa delo popolnoma usahne?

Čakarun: Če v prvem letniku pravilno pristopimo k delu z bruci, potem so uspehi, sicer jih pa ni!

Crepinšek: Povsod ni tako. Pri nas na gradbeništvu ugotavljamo, da se ravno letošnji prvi letnik ni dal vključiti v delo, čeprav smo to poskušali.

Zorič: Zdi se mi, da imamo zaostrene odnose na relaciji osnovne organizacije ZSMS VTS in UK ZSMS. Kako bi te odnose odpravili, da bi imeli oboji korist od tega?

Donlagić: Naši študenti menijo, da mi delamo, drugi pa pobirajo zasluge. Če vemo, da VTS predstavlja tretjino univerze, potem je prav, da je naše delo pravilno ovrednoteno.

Čakarun: Mislim, da je velik problem tudi neusklajenost programov UK in OO ZSMS. Vzemimo za primer akcije na Duhu. Z UK smo se dogovorili za skupno akcijo, zdaj pa se je v enem tednu vse spremenilo. Res ne vem, kako je to mogoče.

Lorbek: Znani so primeri, ko smo prepozno obveščeni o delu UK; tudi programe in materiale dobimo prepozno. Vedeti moramo, da morajo biti vsa vabila na naši šoli razglašena vsaj teden dni pred začetkom akcije, če hočemo, da bo obveščeno študentov uspešna.

Salamunić: Verjetno je tudi res, da UK še vedno išče samega sebe, saj ima še vedno organizacijske težave. Lani smo na primer prosili KUD Študent, da bi na naši kulturni prireditvi sodeloval tudi njihov pevski zbor. KUD Študent je od nas zahteval plačilo! Ne vem, zakaj bi mi morali plačati KUD Študent če ga financira UK ZSMS, slednjega pa financiramo med drugimi tudi mi. Študenti VTS smo vedno pripravljeni ohraniti dobre stike z UK in bomo tudi uredili vse finančne dolžnosti, ki smo jih po samoupravnem sporazumu dolžni urediti. Kar zadeva usklajevanje programa dela, pa pričakujemo več razumevanja tudi z njihove strani.

Zorič: Zavedamo se, da je vse delo UK sestavljeno iz dela osnovnih organizacij, in če te ne naredijo nič, potem tudi UK nima veliko pokazati. Zato je v našem skupnem interesu, da se delo uskladi, vendar se ne moremo strinjati s tem, da bi nam nekdo skušal vsiliti drugačne načrte, kot smo si jih zastavili. Kar zadeva KUD Študent pa je že čas, da se o tem z njimi pošteno pomenimo. Če ne morejo zadostiti potrebam Univerze, potem jih ta ne potrebuje!

Lorbek: Povrnili bi se na izhodiščni problem, in sicer na nezadovoljivo delo v OO ZSMS. Vedno se sprašujemo, zakaj študenti tako malo delajo na tem področju, nikoli pa se nihče ne vpraša, kaj Univerza nudi študentom in kaj konkretno VTS naredi, da bi se ta problem rešil. Univerza danes ni sposobna nuditi študentu nič drugega, kakor goli študij. Nimamo prostorov, kjer bi se lahko razvijale obšolske dejavnosti, niti urnika, ki bi to delo omogočal.

Salamunić: To pa še ni vse. So še drugi problemi. Vzemimo za primer raziskovalno dejavnost, ki je na drugih univerzah veliko bolj razvita kot pri nas. Pogoji za delo pa so na VTS najslabši pa naj gre za prostore, laboratorijsko opremo ali financiranje. Donlagić: Strinjam se vendar moram ugotoviti, da se stanje vsaj še dve do tri leta ne bo bistveno izboljšalo. Še vedno bomo pod povprečjem standarda višjih in visokih šol v Sloveniji in Jugoslaviji. Ugotavljamo, da imamo na gradbeništvu povprečno dva kvadratna metra za enega študenta, da imamo tri oddelke z 200 ljudmi in dve predavalnici s 176 sedeži, tako da nam študenti dobesedno sedijo na hodnikih. Vključitev v znanstveno delo in konkretnjša povezava z združenim delom zategadelj ni mogoča v taki meri, kot bi si mi želeli. Opremo, ki jo že imamo, ne moremo namestiti v šolske prostore. Tako bo vse do leta 1985, ko bomo predvidoma dobili nove prostore. Kljub tem tehničnim razlogom pa imam pripombe o delu članov mladinske organizacije.

Ne morem razumeti neaktivnosti študentov na področjih, za katera bi morali biti eksistenčno zainteresirani. Gre namreč za to, da so delegati ZSMS še vedno nepovezani s študentsko bazo, da o osnovnih problemih na šoli ne razpravljajo, da je študent še vedno samoupravno pasiven. Moram pa opozoriti, da je v zadnjem času prišlo do nekaterih kvalitetnih sprememb na tem področju.

Katedra: Kakšen pa je odnos na relaciji študent — profesor, kdaj in kako lahko študenti resnično vplivajo na vzgojnoizobraževalni proces in samoupravljanje na šoli?

Lorbek: Sošolci so mi zastavili vprašanje, ali imajo možnost o čem sami odločati in bistveno vplivati na probleme, ki jih imamo na šoli. Vse prevečkrat se namreč v našem vzgojnoizobraževalnem sistemu stvari postavljajo tako, da je samo študent tisti, ki je dolžan izpolnjevati študijske pogoje ali družbenopolitično delati. Sprašujem se, ali naj velja isto tudi za profesorje? Ali so profesorji izpolnili vse dolžnosti, ki jih je pred njih postavila družba, ali so napisali učbenike, ali so dobri pedagogi itd.

Donlagić: Sami veste, da ob vsaki novi reelekciji habilitacijska komisija upošteva tudi mnenje študentov.

Čakarun: Našo oceno oblikujemo na osnovi ankete, ugotavljamo pa, da so ti rezultati večkrat neobjektivni in pri izvedbi pogosto naletimo na odpor profesorjev.

Donlagić: Nekatere so bile tudi za spoznanje neresne, strinjam pa se, da so potrebne in dobro bi bilo, ko bi ZSMS v ta namen oblikovala skupino, npr. iz študentov četrtil letnikov, ki bi imela objektivni pristop k delu in celovitejši pogled v vsebino.

Zorič: Seveda se vsi zavedamo, da učbenikov primanjkuje, in nekateri profesorji jih obljublajo že petnajst let. Res je, da je pisanje učbenikov pri nas slabo plačano, vendar se moramo tudi o tem pogovoriti. Če se dogovorimo, da pisanje učbenika spada v pedagoški proces, potem je profesor dolžan učbenik tudi napisati. Lahko se dogovorimo, da ZSMS napravi seznam vse manjkajoče literature, potem bomo pa na te profesorje pritiskali. Z moje strani lahko pričakujete vso podporo.

Katedra: Ali ste razmišljali o reviziji učnega programa?

Donlagić: Vsako leto delamo revizijo učnega programa. Univerza mora oblikovati osebnost, ki se bo sposobna vključiti v delovni proces in samostojno razmišljati. To poudarjam, ker nam je gotovo vsem jasno, da vsega znanja, ki ga diplomant pridobi v šoli, ne bo v celoti uporabil. Čas, ko znanje zastari, traja ponekod komaj dve in pol leti.

Zorič: Dokler bomo družboslovne predmete predavali tako nekvalitetno, je njim namenjenega še preveč časa. Menim pa, da imajo študenti VTS solidno znanje iz teh predmetov.

Donlagić: Mislim, da je naloga marksističnega centra uskladiti program učenja družboslovnih predmetov od vrtca do univerze. Res je, da so včasih predavanja iz teh predmetov na slabem nivoju, da študenti predmet kratkoma zasovražijo.

Katedra: Ali ste razmišljali o vrednotenju družbenopolitičnega dela študentov?

Lorbek: Tega problema univerza še vedno ni rešila, čeprav je že čas, da tudi o tem enkrat dokončno oblikujemo in uskladimo mnenja. Ob lanskoletnem podeljevanju priznanj družbenopolitično aktivnim študentom so dobili priznanja tudi taki, ki imajo sicer dobre ocene v indeksu, vendar niso bili družbenopolitično aktivni.

Zorič: Lani so se pojavile tendence, da bi družbenopolitično delo vpisovali v indeks. Izkazalo se je, da je tako ravnanje nezakonito. Mogoče bi našli rešitev tako, da bi študent dobil poleg diplome še listino, ki bi govorila o družbenopolitičnem in samoupravnem delu študenta. Ko bo združeno delo zahtevalo poleg diplome tudi to listino, potem bo takšno vrednotenje smiselno.

Donlagić: Stališče VTS je skoraj docela podobno temu, ki ga je izrazil tov. Zorič, mislim pa, da bi bilo potrebno ta problem razčistiti na nivoju univerze.

L. Vihar

OSNUTEK ZAKONA O USMERJENEM IZOBRAŽEVANJU

Razprava o Osnutku zakona o usmerjenem izobraževanju je že v polnem razmahu, zato smo se v uredništvu odločili posvetiti del prostora te in prihodnjih števil Katedre razmišljanju na temo usmerjenega izobraževanja.

V pričujoči prilogi objavljamo dileme in pripombe, ki so jih oblikovali udeleženci seminarja; seminar je pred kratkim organizirala Univerzitetna konferenca ZSMS v Mariboru.

PRIPOMBE UNIVERZITETNE KONFERENCE ZSMS MARIBOR K OSNUTKU ZAKONA O USMERJENEM IZOBRAŽEVANJU

1. Realizacija tega zakona je odvisna od tega, kako točno bodo OZD planirale v okviru svojega razvoja potrebno število kadrov in katere kadre potrebujejo.

Zaskrbljujoč je podatek, da pri nas od 50 % vseh zaposlenih jih 80 % nima kadrovskih planov, od preostalih 20 % pa lahko zajamčijo le za 50 % izkazanih potreb, ker je njihov plan razvoja odvisen od tržnih razmer, ki pa se iz leta v leto spreminjajo.

Vprašanje je torej, ali ima reforma izobraževanja svoj temelj ali je brez njega?

Drugo vprašanje, ki se poraja v zvezi s planiranjem kadrov je, kdo bo planiral natehnične kadre?

In tretji: ali je lahko pravica posameznika do izobraževanja podrejena izključno interesom podjetij?

Zakon bi se moral bolj opredeliti, kako se bodo interesi občana usklajevali z interesi OZD.

2. Gimnazija kot splošna srednja šola se sicer ukinja, vendar pa ne odmre. Nujno bodo morale biti srednje šole, ki bodo dajale predznanje za nadaljevanje šolanja v družboslovnih znanostih. Pomembno pa je, da se v gimnazijah prične dijake usmerjati v nadaljnji študij in gimnazija učenca tudi usposobi za opravljanje določenih del in nalog, tako da ni prisiljen nadaljevati študija. Zelo pomembno je širjenje splošne izobrazbe v vse ostale srednje in poklicne šole, saj ima za posledico dvig širše izobrazbene ravni in kulture človeka.

3. Zakon je vsekakor pomembna stvar, da se pravno formalno uredijo nekatere nove oblike. Toda po sprejetju zakona morajo le-te tudi zaživeti. Ni dovolj, da si bolj ali manj jasno predstavljamo, kako bi stvar teoretično funkcionirala. Pomembno je, kaj se bo v programih vzgojnoizobraževalnih organizacij kvalitetno spremenilo. Danes imamo program za prvi razred osnovne šole usmerjenega izobraževanja. Razpravljamo pa o sprejetju zakona. Sprejeti nov zakon, ne da bi vedeli za osnovne elemente, kriterije, usmeritve za oblikovanje programov osnovne šole, kako in kje se bo nadaljeval program srednjih in poklicnih šol in kako in kje se bo nadaljeval program fakultet, ni sprejemljivo.

4. Pomembna je ločitev med izobrazbo in kvalifikacijo. Šola daje izobrazbo, vendar te ne usposobi za točno določeno delovno mesto, ki ga boš opravljal. Šele v delovni organizaciji se na konkretnem delovnem mestu usposobiš za njegovo opravljanje ter si pridobiš kvalifikacijo za opravljanje tega dela. Menim, da bi morala biti kvalifikacija usposobitev za delovno mesto ali t. i. pripravniški staž. Seveda pa mora biti organiziran in voden.

Reforma izobraževanja pa ne sme iti v smeri dajanja kvalifikacije za opravljanje dela, ampak v dajanje izobrazbe, ki ti je podlaga za pridobitev kvalifikacije.

5. Kadrovska problematika šolstva je že vsa leta akuten problem. Pedagoških delavcev je premalo, sposobnih pa še manj. Ko govorimo o usmerjenem izobraževanju in ni programov, po katerih se bo izvajal vzgojnoizobraževalni proces, pa seveda ni še nobenega usposobljenega niti pripravljenega pedagoškega kadra, ker še sami ne vedo, kako in kaj bi.

6. Če se uvajajo tri oblike študija, in sicer: pred vstopom v delo, ob delu in iz dela, je vsekakor nujno, da so si enakovredni. Tehtno je treba premisliti, do kakšnih diferenciacij lahko pride znotraj študentske populacije. Primer: ista OZD štipendira študenta in pošilja še enega iz dela študirat. Prvi ima 1.500,00 štipendije, drugi pa 7.000,00 osebnega dohodka pri enakih obveznostih v šoli, nekoliko različnih pa do te OZD. Vendar pa študij iz dela dejansko prinaša uresničitev zahteve študent — delavec.

7. Proizvodna praksa, kot jo imamo danes, je neustrezna. Njen namen je zelo jasen: s praktičnim delom izvajati ali dopolniti naučene stvari v šoli. Za uspešno proizvodno prakso ni dovolj vse študente in učence poslati v proizvodne delovne organizacije, ampak je treba praktično delo tudi organizirati; moralo bi biti del vzgojnoizobraževalnega programa. Organiziranje, priprava in vodenje proizvodne prakse bi morala biti skrb vzgojno-izobraževalne organizacije. Skratka: proizvodna praksa mora biti organizirana, programirana, vodena in primerno vrednotena.

8. Skupna bi morala biti vzgojnoizobraževalna osnova na začetku usmerjenega izobraževanja, ki bi dala vsem učencem splošno predznanje; nato bi sledilo usmerjanje in začetek specializacije do konca fakultete. Pri specializaciji je potrebno poudariti, da se ne more in ne sme iti samo v specializirane predmete, ampak je potrebno ohraniti tudi določen del splošnega znanja, ki je izredno pomembno za oblikovanje širše in ne ozko specializirane osebnosti, ki se lahko kaj hitro sprevrže v tehnokrata.

9. Marksistična naravnost študija To je področje, v katerem je še veliko problemov. Še vedno je prisotno mnenje, da se marksizem nauči s posebnimi predmeti, kot sta TSM in osnove marksizma, premalo pa je povezave posameznega predmeta z marksizmom. Potrebno bi bilo proučiti izobraževalne programe z vidika marksizma in vanje vnesti elemente podajanja marksizma. Prav tako je potrebno kritično spregovoriti o predmetih STM in osnove marksizma. Dejstvo je, da brez poznavanja klasikov ni moč razumeti današnjih teoretikov. Še večje dejstvo je, da si v glavo vtepljamo vse klasike, pri tem pa o naši jugoslovanski teoriji in praksi sploh ne govorimo.

10. Potrebno je mnogo bolj jasno opredeliti vlogo udeležencev izobraževanja pri oblikovanju in pri sprejemanju vzgojnoizobraževalnih programov. V osnutku zakona je v 39. členu predviden strokovni svet pri ISS Slovenije, v 40. členu pa strokovni sveti PIS. Zavzeti se moramo, da ne bo katerikoli organ v republiki dirigiral programe in jih določal, ampak da jih bomo oblikovali skupno.

11. V 54. členu govori osnutek zakona o potrebnosti delovnih izkušenj oziroma praktičnih znanj. Zagotoviti moramo, da se delovne izkušnje ali praktična znanja osvojijo med študijem, in ne da se mora vsa generacija srednješolcev zaposliti, kar ni ne smotno ne možno.

12. Obštudijske dejavnosti študentov V zakonu ni dovolj konkretno opredeljeno, da morajo biti obštudijske dejavnosti VTO, VDO del vzgojnoizobraževalnega programa teh VTO, VDO. Obštudijske dejavnosti v šoli pomembno prispevajo k športnemu, kulturnemu in zabavnemu delu življenja v šoli. Omogočajo študentom, da se vključujejo v dejavnosti, v katere jih vleče lastni interes, in da se v teh dejavnostih tudi uveljavljajo in bogatijo šolski prostor tudi z obštudijskimi aktivnostmi.

13. V zakonu so nerazjasnjeni: enota SIS, PIS, RIS.

14. V osnutku ni omenjenih domov za študente in naša zahteva je, da se študentski domovi kot dejavnost posebnega družbenega pomena tudi opredelijo v zakonu.

15. Samoupravljanje udeležencev izobraževanja Pri 126. členu bi bilo potrebno razmisliti:

Zbor študentov letnika ali zbor študentov izobraževalne organizacije (ki se lahko sestane po delih) so primeren način za vse tiste odločitve, ki so povezane z osebnim izjavljanjem (odločitve da ali ne, volitve, itd.). Za obravnavo mnogih tekočih problemov pa med zborom VTO, VDO ni nobene prave povezave, ni mere med delegatom in bazo. Razmisliti bi kazalo, da bi deli zbora študentov VTO, VDO imeli svoje delegacije, tako da bi delegati sveta odgovarjali tej delegaciji, preko nje pa ti delegati svojim volilcem.

predsedstvo UK ZSMS MARIBOR

PRIPOMBE UK ZSMS MARIBOR K OSNUTKU ZAKONA O USMERJENEM IZOBRAŽEVANJU

I. temeljne določbe

1. Predlagamo, da se vnese nov člen, ki bo jasno povedal, da so študenti enakopravni izvajalci vzgojnoizobraževalnega procesa z delavci v VTO, VDO. Ta opredelitev izhaja iz položaja, ki ga ima študent v vzgojnoizobraževalni organizaciji in iz pravice, da sodeluje v vzgojnoizobraževalnem procesu, prevzema odgovornost za njihovo realizacijo in se aktivno vključuje v reševanje vseh ostalih problemov v zvezi z vzgojnoizobraževalnim procesom. V kolikor ne postane študent opredeljen kot izvajalec procesa vzgoje in izobraževanja je postavljen na stranski tir in postane objekt procesa o katerem odloča uporabnik in delavec šole.

2. Študenti ob delu ali iz dela se lahko pojavljajo v vlogi delegata študentov ali drugega delegata širše družbenopolitične skupnosti v samoupravnih organih vzgojnoizobraževalnih organizacij. Meni-

mo, da to ne more biti razlog za delitev udeležencev izobraževanja ali omejevanje pravic študentom ob delu in iz dela, ki so jih pridobili s statusom delavca v združenem delu. Vendar pa je potrebno pri usklajevanju kadrovske predlogov za samoupravne organe izobraževalne organizacije paziti, da se ne voli istega delegata v obe delegaciji.

3. V zakonu je potrebno tudi upoštevati možnosti odhajanja na služenje vojaškega roka po srednji šoli in proučiti kakšen vpliv bo to imelo na nadaljevanje izobraževanja.

6. člen — 3. odstavek

Konkretizira se naj kaj so to nadpovprečni uspehi in posebne nadarjenosti in kako se hitreje dosega strokovna izobrazba. (ali je to preskok letnika, ali opravljanje izpitov pred iztekom predavanja in vaj).

8. člen

Delovne organizacije morajo čimbolj stalno in realno planirati svoj razvoj. Kadrovske plan mora postati sestavni del plana OZD. To je nujno zato, da se lahko ugotavlja potreba po strukturi izobraževanja. Prav tako ni jasno opredeljeno kje se bosta soočala interes posameznika po izobraževanju in interes OZD izražen v kadrovske planu.

12. člen, 6. alineja

Beseda udeleženci naj se nadomesti z izvajalci, kar pomeni pedagoški delavci in udeleženci.

12. člen, predlog za novo alinejo

— da razvija in vzpodbuja organizirane interesne dejavnosti učencev in študentov (obštudijske dejavnosti)

II. SAMOUPRAVNI DRUŽBENO EKONOMSKI ODNOSI PRI URESNIČEVANJU USMERJENEGA IZOBRAŽEVANJA V ZDRUŽENEM DELU

22. člen

Popolnoma se omejuje svobodna izbira študija. Potrebno je opredeliti kako se bo lahko vključil v izobraževanje nekdo po svoji lastni izbiri. Gre za konflikt med interesi OZD in interesi posameznika. Dejstvo je da zakon daje absolutno prioriteto interesom OZD in popolnoma zanemari posamični interes.

24., 25. člen

Obštudijske dejavnosti učencev in študentov morajo postati del programa vzgoje in izobraževanja kot pomemben element oblikovanja mlade osebnosti, vsled tega se morajo programirati skupaj s programi vzgoje in izobraževanja. Prav tako morajo obštudijske dejavnosti postati del cene vzgojnoizobraževalne storitve, saj je to edini možni organizirani in sistemski način financiranja.

25. člen, 3. odstavek, 2. vrsta

Beseda pogodba, naj se nadomesti s samoupravnim sporazumom.

32. člen 1. točka, dodati novo alinejo

Obveznost OZD, do študenta ki ga štipendira je, da mu po končanem izobraževanju nudi delovno mesto ustrezno njegovi izobrazbi.

35. člen

Predlog, da se črta:..., ki nimajo zadostnih sredstev za vzdrževanje v času izobraževanja, ter

pokrivanje stroškov povezanih z izobraževanjem,...

Menimo, da ni temeljni smisel kadrovske štipendije OZD, da se izobražujejo mladi s slabim socialnim stanjem, ampak, da se čimveč mladih izobražuje v skladu s potrebami OZD, ki razpiše štipendije. V kolikor ostane predlagani stavek za črtanje v tekstu zakona, to pomeni, da bodo kadrovske štipendije OZD namenjene reševanju socialnih problemov med mladimi in samo te usmerjale v izobraževanje v skladu s potrebami razvoja. Na ta način se negira osnovni smisel zakona o usmerjenem izobraževanju, da se celotna vzgojnoizobraževalna politika usmerja s kadrovske plani OZD.

III. PROGRAMSKA STRUKTURA USMERJENEGA IZOBRAŽEVANJA IN ORGANI — VZGOJNOIZOBRAŽEVALNEGA DELA

Splošno:

Menimo, da bi bilo potrebno v vzgojnoizobraževalne programe zajeti tudi pripraviško obdobje in pripravništvo šteti za del vzgoje in izobraževanja v šoli.

Prav tako je potrebno najti realno razmerje med splošno izobrazbo in praktično izobrazbo (razmerje med splošnimi in strokovnimi predmeti).

39. člen, 40., in 42. člen

Menimo, da je potrebno z zakonom opredeliti, oz. pojasniti strokovni svet, kdo ga sestavlja, določiti njegove pristojnosti, ali je upravičen do obstoja ali ne, ter kdo bo verificiral njegovo delo. Prav tako je potrebno opredeliti relacije med strokovnim svetom ISS in strokovnimi sveti PIS.

46. člen

Sprejemmo varianto: — na predlog kandidata

52. člen

Ugotavljamo, da je opredelitev tega člena v nasprotju z 43. členom (4. točka), ker se pri enem zahteva kot pogoj za vključitev v strokovno usposabljanje izpolnjena osnovnošolska obveznost, pri drugem pa se to določilo negira.

54. člen

Menimo, da delovne izkušnje oziroma praktična znanja ni eno in isto, ampak si lahko delovne izkušnje pridobiš le v delovni organizaciji, v delovnem razmerju, praktična znanja pa v šoli skozi organizirane praktični pouk ali pa proizvodno prakso. Smatramo, da se mora beseda oziroma nadomestiti z besedico ali, torej delovne izkušnje ali praktična znanja. Nadalje se zavzemamo za naslednja stališča:

— da se črta ustrezne delovne izkušnje ali praktična znanja, ker to lahko pomeni, da se mora cela generacija po srednji šoli zaposliti in s tem prekiniti nadaljnje izobraževanje. Menimo da to ni mogoče uresničiti in da tudi ni potrebno niti ni smoterno, da ostane v zakonu zahteva po ustreznih delovnih izkušnjah ali praktičnih znanjih. Naj se poleg tega opredeli zahteva, **dase morajo** vzgojnoizobraževalni programi v srednjih šolah pridobiti ta potrebna praktična znanja za nadaljevanje izobraževanja in da to ne pomeni zaposlitev vseh po srednji šoli.

— nadaljevalni izpit za vse tiste mlade ljudi, ki bi takoj po srednji šoli nadaljevali izobraževanje je neumnost, če izhajamo iz tega, da se morajo vzgojnoizobraževalni programi ustrezno nadgrajevati. Pomeni, če je posameznik uspešno opravil program srednje šole, obvlada potrebna znanja za nadaljevanje izobraževanja.

Nadaljevalni izpit naj bo zahteva za nekoga, ki je za daljši čas prekinil izobraževanje in se želi vanj ponovno vključiti, ter mora dokazati, da še obvlada vsa potrebna znanja za nadaljevanje izobraževanja.

59. člen

V tretji alineji se »...izobraževanje iz dela in ob delu...« nadomesti z »...vse oblike izobraževanja...«

Namreč: izobraževanje iz dela in ob delu nista edini obliki izobraževanja določena s tem zakonom, ampak je teh oblik več.

61. člen

Predlagamo, da se mora delovna praksa učencev in študentov izvajati skozi vse leto enakomerno in stalno. Praksa mora biti organizirana, programirana, vodena in primerno vrednotena.

62. člen

Drugi odstavek se oblikuje na novo:

Pri izvajanju praktičnega pouka zunaj izobraževalne organizacije mora sodelovati izobraževalna organizacija, tako da skupaj z OZD pripravi program ustrezne prakse.

64. člen

Predlagamo, da se obnovi sedanje stanje, torej, predavanj 30 ur na teden in vaj in 900 ur na leto. Pouk naj traja 30 tednov in 4 tedne praktično delo, ki pa mora biti zajeto znotraj programa za vse leto in ne 4 tedne skupaj. Poleg tega je potrebno kvoto ur posebej opredeliti za srednje šole in posebej za visoke šole.

65. člen

Varianta se črta.

67. člen

Premalo je opredeljeno in definirano raziskovalno delo študentov. To delo je precej prisotno pri znanstveno-raziskovalnem delu visokošolskih TOZD in bi bilo zato nujno delo študentov bolje opredeliti.

73. člen

2. odstavek se napiše na novo.

»Temo doktorske disertacije sprejme svet VTO.« (glede na člen 46. (6)).

77. člen

Učenci in študenti naj sodelujejo pri ocenjevanju in je to potrebno tudi opredeliti. V splošnem naj bi bilo več ustnih in manj pisanih nalog.

Varianta se ne sprejme.

78. člen

Predlagamo, da se v indeks ne vpisujejo negativne ocene.

81. člen

Predlagamo, da ostane možnost ponavljanja in sicer po enkrat na vsaki stopnji usmerjenega izobraževanja.

83. člen

Podpiramo ta člen in predlagamo, da se stroški povrnejo šele po tretjem ponovnem preverjanju znanja in ne že ob prvem ponavljanju. Prav tako je potrebno opredeliti kakaj sta potrebni dve leti premora in ali se lahko študij nemoteno nadaljuje v drugi obliki študija (ali ob delu, ali drugače).

84. člen, 85. člen

Sprejme se varianta.

V diplomu je potrebno vključiti tudi prilogo k diplomu, ki opredeljuje samoupravno in družbeno angažiranost študenta.

Danes se namreč pojavlja situacija, da se študentje, ki se zaposlijo, ne pojavljajo pri samoupravnem in družbenem delu v delovnih organizacijah. Da bi to vspešno spodbudili, kot tudi delo študentov na univerzi, predlagamo to prilogo k diplomu.

IV. SAMOUPRAVNO ORGANIZIRANJE IZOBRAŽEVALNE DEJAVNOSTI

88. člen

Sprejme se varianta:

Izobraževalne organizacije, ki izvajajo visoko izobraževanje, so visoke šole.

Menimo, da to dovolj opredeljuje učni program in vlogo teh organizacij.

91. člen

Sprejme se varianta.

92. člen

Potrebno je opredeliti vlogo domov za študente in ne samo učence. Domovi za študente naj bi ne bili samo spalnice, ampak bi morali več prispevati k oblikovanju mladega človeka, posebej pri organiziranju interesnih prostovoljnih dejavnosti.

87. člen, 94. člen

Ustrezno dopolniti, da bo razvidno, da tudi univerza izpolnjuje pogoje za izobraževalno organizacijo.

95. člen

Sprejme se varianta.

98. člen

V obzir je potrebno vzeti tudi dislocirane oddelke srednjih in visokih šol. Prav tako je potrebno opredeliti kdo daje soglasje za ustanovitev tega oddelka. Prav tako je potrebno opredeliti centre za študij ob delu, ki jih imajo univerze.

106. člen

Mislimo, da je problematična udeležba staršev pri upravljanju izobraževalnih organizacij. Medtem, ko tega organa ni na visokih šolah, pa obstaja na srednjih. Vendar pa se že na srednji šoli pojavljajo polnoletni učenci, ki imajo pravico upravljati izobraževalno organizacijo.

Svet staršev je bil postavljen z namenom, da ti starši namesto svojih nepolnoletnih otrok (v njihovem interesu) upravljajo izobraževalno organizacijo. Vendar pa dosedanje izkušnje kažejo, da svet staršev ne upravičuje svojega obstoja. Navadno je nesklepčen in ne opraviča svoje naloge. Zato predlagamo, da postane svet staršev bolj posvetovalni organ, nepolnoletnim učencem pa se da možnost, da podobno kot v delovni organizaciji (kot nepolnoletni zaposleni, t. j. vajenci, priučeni delavci) sodelujejo enakovredno pri upravljanju izobraževalne organizacije.

107. člen

Na Univerzi v Mariboru imamo poleg svetov letnikov še samoupravne skupine (osnovna samoupravna celica). Te skupine so oblikovane v katedrah, usmeritvah, skupinah za vaje v okviru enega letnika. Zato bi bilo potrebno v zakon vnesti tudi te samoupravne skupine. V zakonu je potrebno dati možnost, da se zbor študentov lahko izvede po delih in, da ti deli zbora študentov izvolijo delegacije, ki sestavljajo konference delegatov študentov VTO.

Letnik je prevelika enota (100—200 študentov), da bi lahko bila učinkovita. Samoupravne skupine so manjše (max. 30 študentov) in je zato njihovo delo mnogo lažje in učinkovitejše. (Povezava s 126. členom.).

113. člen

Potrebno je še razmisliti o sistemih vodenja šol. Bolj bi bilo potrebno opredeliti poslovodno strukturo študentov in polnoletnih učencev. Sprejme se varianta in se črta 114. člen ter 115. člen

120. člen

Opredeliti ali lahko študenti sodelujejo v pedagoško-znanstvenem svetu. Poleg tega pa predlagamo, da se opredeli kot izvršilni organ. Prav tako predlagamo, da se doda temu poglavju nov člen in sicer v smislu 10. člena obstoječega zakona o visokem šolstvu.

V. UDELEŽENCI

124. člen

Naj se glasi tako:

»Sodelavci v izobraževanju aktivno sodelujejo v vzgojnoizobraževalnem in raziskovalnem delu, v katerem pridobivajo.....«

125. člen

Potrebno ga je črtati, ker podvaja 11. člen.

126. člen

Potrebno dopolniti možnost, da se zbor študentov izvede po delih — skupinah, kot je razvidno iz utemeljitve k 107. členu.

Potrebno je vključiti kot pravico in dolžnost aktivno sodelovanje pri raziskovalnem delu izobraževalne organizacije.

131. člen

Natančneje je potrebno opredeliti kriterije za vpis, posebej pri omejitvah vpisa. Vsekakor pa naj pri oblikovanju teh kriterijev predvsem prevladujejo kvalitativni kriteriji izbire.

VI. DELAVCI V USMERJENEM IZOBRAŽEVANJU

134. člen

Sprejme se varianta. Predlagamo, da se med sodelavce štejejo tudi študenti — demonstratorji.

147. člen

3. odstavek

Potrebno je opredeliti znanstveno-raziskovalno in umetniško delo učiteljev. Tako se ta odstavek glasi:

»Z letnim delovnim načrtom se za vsakega posameznega učitelja, sodelavca in vzgojitelja določi obseg neposrednega dela z učenci, oz. študenti, obseg priprav, znanstveno — raziskovalnega in umetniškega dela ter obseg drugega dela tako, da.....«

Varianta se ne sprejme.

152. člen

Predlagamo, da se skrči število nazivov, saj je že danes absurda situacija, ko v statutih posameznih izobraževalnih organizacij ni mogoče razbrati kakšna je razlika v učno-vzgojnem in pedagoškem delu, med posameznimi nazivi.

Sprejmemo varianto in predlagamo naslednje nazive: (demonstrator (študent — sodelavec) asistent

in nato:

predavatelj,
docent,
izredni profesor,
redni profesor

163. člen

Kaj se bo zgodilo s učiteljem (delavcem), če ne izpolnjuje pogojev. Poleg tega se pojavlja vprašanje ali je takšen človek dovolj vitalen, da pri tej starosti še v redu opravi svoje naloge in opravi.

VII. ANALIZA UČINKOVITOSTI DELA

164. člen

Namesto besede »delavci« naj bi bilo »izvajalci« in »udeleženci«.

VIII. NADZOR NAD URESNIČEVANJEM USMERJENEGA IZOBRAŽEVANJA

171. člen

2. odstavek

Menimo, da je potrebno opredeliti kaj pomeni pojem »pedagoška služba«.

IX. KAZENSKES DOLOČBE

172. člen

Potrebno je opredeliti kazni za OZD in VDO, ki organizirajo praktični pouk v nasprotju z določili tega zakona.

TEKST NI LEKTORIRAN

IZOBRAŽEVANJE ZA DELO, SAMOUPRAVLJANJE IN PROSTI ČAS

Sedaj gre za res! Osnutek zakona o usmerjenem izobraževanju je tudi uradno dan „na svetlo“, potem ko ga je sprejela slovenska skupščina (sprejela je osnutek!).

Sedaj je čas za strnitev razmišljanj o reformi sistema izobraževanja, kajti reforma je zares pred durmi. Osnutek zakona pa še zdaleč ne pomeni dokončnega akta. Poleg številnih pomembnih novosti vsebuje tudi precej dilem in nekaj nedorečenosti. Javna razprava bo nanje morala opozoriti. Z mnenji in stališči, ki bodo oblikovani v javni razpravi je torej moč vplivati na dokončno oblikovanje zakona.

Zakon je velikega pomena, saj bo opredeljeval izobraževalno politiko v naši družbi za obdobje, ki je pred nami.

OSNOVNA IZHODIŠČA REFORME

Po stališčih Republiškega sveta za vzgojo in izobraževanje povzemamo naslednje štiri temeljne kamne reforme:

- podružbljanje vzgoje in izobraževanja in samoupravna preobrazba izobraževalnega sistema v združeno delo bo prispevalo k združevanju vzgoje in izobraževanja s proizvodnim delom;

- preko svobodne menjave dela bo omogočen celovit vpliv delavcev v združenem delu na vsebino, obseg, trajanje in organizacijo vzgojnoizobraževalnih programov. S tem bodo uveljavljeni novi družbenoekonomski odnosi v izobraževalnem sistemu;

- na usmerjanju mladih v izobraževanju temelji koncept permanentnega izobraževanja, ki poudarja tudi študij iz dela;

- spremenila se bo vsebina dela in organiziranost v vseh vzgojnoizobraževalnih organizacijah (od vrtca do univerze).

Razprava bo pokazala, koliko je predlagatelju zakona to uspelo vključiti v osnutek zakona. Ključno vprašanje v zvezi s tem je, **ali nam bo uspelo izgraditi takšen izobraževalni sistem, ki bi človeka izobraževal za delo, samoupravljanje in prosti čas?** Lahko pa vprašamo tudi drugače: ali bo sistem izobraževanja, opredeljen z novim zakonom, omogočal takšno usmeritev?

ZDRUŽENO DELO

Osnutek zakona prinaša vrsto bistvenih in kar revolucionarnih novosti. Nova je samoupravna organiziranost vzgoje in izobraževanja. Le to bo opredelil zakon skupaj z zakonom o izobraževalnih skupnostih.

Pomembna, če ne že revolucionarna, novost bo uzakonjenje samoizobraževanja, ki lahko pomeni korak naprej odprti univerzi (odprtemu šolstvu).

Kakorkoli že, v ospredju pa je sedaj bolj kot kdaj koli prej, tako imenovano združeno delo. Ta reforma se bo morala začeti v njem. Zahtevala bo spremenjen odnos do razvoje, izobraževalne in kadrovske politike. Uspešnost te reforme je odvisna od tega, koliko bo družbenim subjektom uspelo odpraviti nekatere probleme, ki so že do sedaj zaviralno vplivali na razvoj združenega dela.

Ena od vodilnih misli zakona je, da je potrebno več stvari reševati v neposrednim dogovarjanjem med uporabniki in izvajalci. To očitno temelji na predpostavki, da bodo obstoječe slabosti v izobraževalnem procesu rešene s tem, ko bo spremenjeno mesto centra odločanja (namesto raznih državnih organov bodo mnoge pristojnosti prišle v domeno posebnih izobraževalnih skupnosti). Ta predpostavka močno koketira z mislijo o idealnem združenem delu, ki bo rešilo vse težave v neidealnem šolstvu. To je ena od slabosti predlaganega zakona. Združeno delo ni brez protislovij. Tudi ni vedno a priori zainteresirano za vsa dogajanja v sistemu izobraževanja.

Dosedanje izkušnje pri sodelovanju uporabnikov v upravljanju izobraževalnih organizacij to nedvoumno potrjujejo. Ni moč trditi, da uporabniki že do sedaj (od leta 1975) niso imeli možnosti vpliva na šolstvo, vendar rezultati dogovarjanja niso bili adekvatni tem možnostim. Verjetno bi bilo koristno to celovito analizirati in na tej osnovi poiskati rešitve za bodoče.

Borba proti avtonomiji univerze ali šolstva nasploh ne more voditi do druge skrajnosti: totalne odvisnosti šolstva od t. i. združenega dela. Če v prvem primeru družba nima nobene vpliva na šolstvo, je v drugem primeru ravno obratno. Zato gre reforma v smeri, da bo omogočen vzajemni vpliv. To pa bo dosežen s čvrsto povezanostjo med združenim delom in šolstvom na osnovi skupnega dela v proizvodnem, izobraževalnem in raziskovalnem procesu.

Nova samoupravna organiziranost na področju izobraževanja (mreže interesnih skupnosti) je pomembna, ker bo insitucionalizirala neposredne povezave med uporabniki in izvajalci. V njej pa se skriva nevarnost, da bi zaradi obsežnosti in zapletenosti (ki se nam obeta) sistem postal izleten tog in neživljenjski. Birokracija, ki bi s tem lahko dobila plodna tla za nemoteno rast, bi lahko postala celo ovi-

ra (da o materialnem bremenu za združeno delo ne govorimo) za samoupravno dogovarjanje. Ni odveč v razpravi poudariti, da bo nujno uskladiti delo raznih organov s področja izobraževanja. Uveljavljanje nove samoupravne organiziranosti naj pomeni tudi zmanjšanje administracije v organih, ki so se do sedaj ukvarjali s vprašanji vzgoje in izobraževanja! Z večjo povezanostjo izobraževalnega sistema z združenim delom, se bodo protislovja in problemi združenega dela in družbe na sploh še močnejše združili v izobraževalnem procesu. Takrat bo moralo močnejše prevladati spoznanje, da je reforma izobraževanja predvsem globalna družbena reforma. Posledice družbenih protislovij, ki se kažejo v izobraževanju (nesorazmerni vpis na posamezne usmeritve, učinkovitost vzgojnoizobraževalnega procesa, usposobljenost kadrov...) ni moč odpraviti zgolj s spremembami v šolstvu.

Obstaja bojazen da bo v novem sistemu izobraževanja ključno vprašanje dohodek, okrog katerega se bi vse vrtelo. Ob tem pa bodo zbledela druga vprašanja (vsebinsa vzgojnoizobraževalnega procesa). Bistveni razlog za obstoj sistema vzgoje in izobraževanja ni pridobivanje dohodka, ampak vzgoja in izobraževanje ljudi! Uspešnost reforme zato ne bomo mogli soditi po tem, koliko bo v bodoče ustrežnejše zbiranje denarja za izobraževanje, niti ne po tem, koliko bo samoupravna organiziranost boljša, ampak predvsem po tem, koliko se bo dvignila izobrazbena raven prebivalstva, koliko bo občan sposobnejši in bolj opremljen z znanjem, ki mu bo omogočalo uspešno delo, samoupravljanje in ga duhovno obogatilo.

KADROVSKA POLITIKA

Osnutek zakona o usmerjenem izobraževanju se v veliki meri naslanja na kadrovske politiko.

Stare in dobro poznane so težave v zvezi s kadrovske politiko: — naša družba je v bolj dinamičnem razvoju kot kadarkoli prej. To pomeni tudi izredno dinamičen razvoj gospodarstva. Ob taki dinamiki, ki pa je pogojena tudi s svetovnimi gibanji, je izredno težko, če ne že nemogoče, natančno dolgoročno planirati razvoj. Kadrovska politika pa mora izhajati iz razvojne politike;

- kadrovski plani OZD bi se morali usklajevati v družbene potrebe po kadrih; gre za vsebinski dogovor ne pa za matematični seštevek potreb posameznih obratov;

- poznano je, da danes OZD še nimajo kadrovskih planov. V tem trenutku nam v družbi manjkajo učinkoviti instrumenti, ki bi to dosegli, drugače je vsakršno dogovarjanje o kadrih le posploševanje z nepredvidljivimi posledicami;

- vprašanje pa je, ali je moč v celoti zaupati kadrovskim potrebam, ki jih narekuje združeno delo. Neskladja v združenem delu (ne dovolj razvita delitev dela, razraščanje administracije) lahko pustijo drastične posledice tudi v kadrovski politiki. Planiranje kadrov je seveda potrebno in važno je, da reforma začena pri njem vendar ni edino zveličavno. Vsaj tako pomembna, če ne pomembnejša pri reševanju kadrovske politike je osposobljenost kadrov, da se prilagodijo tudi trenutnim razmeram. To pa je moč doseči le z ustreznim izobraževalnim procesom, ki človeka ne bo osposabljal le za določeno delovno mesto, ampak ga bo tako izobrazil, da bo sposoben ustvarjalno razmišljati in se vključiti v delo na ustreznem področju dela.

- razmisliti kaže tudi o tem, koliko bo dejstvo, da bo združeno delo nosilec kadrovske politike, vplivalo na nekatere negativnosti, kot je samoreprodukcija slojev. Kdo bo preprečil delavcem v tovarni, da bodo štipendirali in tudi sicer kadrovali predvsem svoje otroke?

OMEJEVANJE VPISA?

V reformiranem sistemu vzgoje in izobraževanja bo moralo usmerjanje v izobraževanje (izraz poklicno usmerjanje ni adekvaten vsebini) dobiti pomembnejšo vlogo. O tem govori tudi osnutek zakona na primeren način. Pri usmerjanju gre za usklajevanje interesov posameznika z interesi širše družbene skupnosti. Nekateri trdijo (takšno stališče je bilo npr. izraženo na enem od skupščinskih odborov), da zakon premalo poudarja ravno interes posameznika do izobraževanja, ki je definiran tudi z ustavo.

Usmerjanje je seveda zelo pomembna naloga, ki pa je ni mogoče enačiti z omejevanjem vpisa. **Usmerjanje ne pomeni omejevanja!** Omejevanje vpisa je namreč izredno drastičen ukrep, s težko predvidljivimi posledicami. Mimogrede: omejen vpis na nekatere študijske usmeritve se obeta tudi letos. Pri tem zlasti bode v oči naslednje:

— vpis se skuša omejiti predvsem na nekaterih družbenoslovnih smereh študija. Neskladje je, da gre pred vsem za smeri, ki jih združeno delo močno potrebuje (to dokazujejo tudi razpisi za zaposlitve in za študentske stipendije), vendar v družbi velja ugotovitev, da je teh kadrov preveč. Odveč je poudariti, da niti prvo, niti drugo ne temelji na eksaktnih podatkih;

— predlagatelji omejenega vpisa sami poudarjajo, da ne razpolagajo z nikakršnimi poglobljenimi razpravami o strukturnih neskladjih, niti ne razpolagajo z detaljnimi analizami globljih vzrokov za to;

— če se omeji vpis na eni od družboslovnih šol, to še ne pomeni, da se bo n. pr. 650 ljudi, ki se sedaj ne morejo vpisati na to šolo (so pa npr. iz elektrogospodarstva) vpisalo na elektrofakulteto! Problem strukturnih kadrovskih neskladij v Sloveniji (kjer pravzaprav ni bilo nobene pretirane ekspanzije visokega šolstva in kjer je število študentov na 10000 preb. najmanjše v SFRJ, isto pa velja tudi za delež strokovnjakov z visoko izobrazbo) ni v tem, da je študentov družboslovja preveč, ampak v tem, da je študentov naravoslovja premalo. Števila naravoslovcev pa ne bomo dvignili tako, da družboslovcem, zapremo vrata. Takšna odločitev bi konec koncev sedaj, ob koncu 20. stoletja, bila brezupno nesmislen ukrep.

Če bodo kljub vsemu prevladala spoznanja o potrebnosti omejitve vpisa, potem bo potrebno izvesti ustrezen izbor kandidatov za vpis (o tem govori tudi eden od členov osnutka zakona). Izhajajoč iz tega, da nikomur ni moč vzeti pravice in možnosti do izobraževanja (to spada k osnovnim človečanskim pravicam — pri nas je zajamčena z ustavo), bo potrebno **ujeljaviti enake kvalitativne kriterije za vse kandidate za vpis**. To o kvalitativnih kriterijih je potrebno uvesti tudi v zakon. Nesprejemljivo bi namreč bilo, da bi nekateri imeli privilegije pri vpisu, če bi jih poslala OZD, oz. če bi v žepu imeli pogodbo. V razmerah omejenega vpisa bi to lahko bil izredno nevarni precedens.

VKLJUČEVANJE V IZOBRAŽEVANJE

Osnutek zakona loči tri vrste študija: študij pred vstopom v delo, študij iz dela in študij ob delu. Ob tem pa govori tudi o samoizobraževanju.

Ena od pomembnih novosti je, da se bi naj mladi morali po srednji šoli praviloma vključevati v združeno delo in šele kasneje bi lahko nadaljevali študij in sicer iz dela.

Predlagatelj zakona je predvidel tako rešitev kot odgovor na dilemo:

— ali mlade čimprej vključiti v združeno delo, ker so drugače nekateri celo do 25. leta ločeni od proizvodnje

— ali pa težiti za tem, da mladi čimprej končajo visokošolski študij, ker prekinitve v študiju negativno vplivajo na izobraževanje.

Praviloma bi torej morali vsi oditi v združeno delo po srednji šoli. Izjema bi bili le izjemno sposobni in tisti profili kadrov, za katere bi uporabniki in izvajalci tako določili (na osnovi potreb po kadrih ali na osnovi posebnosti izobraževanja).

Polega čisto praktičnih prehodnih težav, ki bi jih taka zakonska rešitev lahko prinesla, so še drugi utemeljeni pomisleki:

— zakaj za vsako ceno mladega človeka siliti v proizvodnjo po srednji šoli (nekateri so celo predlagali, da bi naj mladi v združeno delo odšli takoj po osnovni šoli, kar je nesmisel brez primere) ne da bi v združenem delu stvari ustrezno pripravili. Takšna usmeritev bi imela smisel le, če bi mladi določeni čas v združenem delu delali po določenih programih, ki bi bili usklajeni med šolo in tovarno. V nasprotnem primeru, pa bi predstavljali le breme za OZD, saj bi večina mladih odšla v OZD le za kratek čas.

— prekinitve v študiju bi negativno vplivale tudi na starostno strukturo znanstvenih delavcev in strokovnjakov z visoko izobrazbo. danes je povprečen magister star 33 let, povprečna starost doktoranta pa je 40 let (da o povprečni starosti visokošolskih učiteljev niti ne govorimo). S tem smo v samem svetovnem vrhu.

— povsem neusklajeno za razmišljanje o čimprejšnji vključitvi v združeno delo se je pojavil tudi predlog, da bi morali mladi avtomatično po končani srednji šoli oditi tudi v JLA. Kombinacija obeh določil bi pomenila kar nekajletno prekinitve študija.

— kakšne praktične koristi bi od tega imelo združeno delo? Dobilo bi armado mladih s srednjo strokovno izobrazbo. Vprašanje je, če bi jih toliko sploh potrebovalo. V predlogu zakona je sicer rečeno, da je uveljavljanje zahteve po vključitvi v združeno delo odvisno od kadrovskih potreb. Kakšnih potreb. dolgoročnih ali kratkoročnih? Investicije v kadre je dolgoročna investicija!

— in kakšne koristi bi ob tem imeli učenci? Na večjo kvaliteto kadra takšne zahteve prav gotovo ne bi vplivale. No, osnutek zakona govori o tem, da bi vendarle izjemno sposobni lahko direktno nadaljevali študij neposredno. Kakšna bodo merila za to? Učni uspeh? Zgodovina kaže, da ni neposredne soodvisnosti med sposobnostmi mladih in njihovimi učnimi uspehi. Takšno določilo bi kvečjemu ustoličilo kult ocene. To pa bi bil korak nazaj, saj je že danes pred učenca ali študenta postavljen predvsem pogoj: **v predpisanem času zbrati predpisano število števil predpisane višine!** Rešitev se nakazuje v tem, da se vzgojnoizobraževalni proces v večji meri nasloni na proizvodno delo v konkretni TOZD, oz. v tem, da je učenec že med samim šolanjem postavljen v drugačen odnos do združenega dela in sicer tak odnos, da bo v okviru vzgojnoizobraževalnega procesa spoznaval delo v proizvodnji in v okviru praktičnega pouka v njej tudi občasno delal. Dejstvo je, da danes združeno delo v glavnem ni pripravljeno niti sposobno za učence in študente organizirati ustreznih delovnih praks. Očitno so sestavljalci zakona ocenili, da je lažje kot spremeniti prakso, mlade kar poslati v združeno delo, ob tem pa so za nemarili, da bi ustrezno programirana, organizirana, vodena in vrednotena proizvodna praksa za učence in študente bila koristnejša tako za učence, šole, OZD in končno tudi za celo družbo.

POZABLJENI ŠTUDENTI (UDELEŽENCI)!

Velja splošna pripomba, da je sestavljalac osnutka zakona v mnogih določilih zakona kratko malo „pozabil“ na udeležence izobraževanja! Udeleženci izobraževanja je nov termin, ki obsega učence, študente in druge udeležence. (V tem članku so nekajkrat omenjeni samo študenti — pozoren bralec bo

lahko sam ugotovil, kdaj so mišljeni samo študenti, kdaj pa tudi učenci).

Udeleženci niso omenjeni v celi vrsti členov: od tistih, ki govorijo o svobodni menjavi dela, do določil o programiranju vzgojnoizobraževalnega dela, odgovornosti za uspešnost vzgojnoizobraževalnega dela itd. To je vsekakor nedopustna malomarnost.

Velja opozoriti tudi na prisotno tendenco po pretirani unifikaciji položaja učencev in študentov v tekstu osnutka zakona. V celi vrsti členov je sestavljalac s tem, ko je hotel obravnavati stvari na enem mestu oziroma jih poenostavljati nekatera določila le zapletel (glej odstavek o 34-urni tedenski učni obveznosti). V takih primerih je potrebno stvari opredeliti posebej za srednje in za visoko šolstvo.

VZGOJNOIZOBRAŽEVALNI PROCES PO STAREM?

Ena od ključnih točk reforme mora biti reformiranje vzgojnoizobraževalnega procesa. Brez tega dela sploh ne moremo govoriti o celoviti reformi.

Radikalno bo potrebno spremeniti metode dela. Danes so v šolstvu včasih v uporabi še takšne metode dela, kot so jih kritizirali že stari Rimljani. Mimogrede: beseda predavanje prihaja verjetno iz nemške besede „vorlesungen“, kar bi lahko direktno prevedli tudi z: naprej branje. Vsaj v srednjem veku je to označevala. Na žalost, ponekod to pomeni še danes.

Osnova za spremenjene metode dela je tudi (poleg usposobljenih učiteljev) ustreznjša materialna baza šolstva.

V sodobnem visokem šolstvu mora priti do integracije vzgojnoizobraževalnega, znanstvenoraziskovalnega in proizvodnjega dela. To smiselno velja tudi za srednje šolstvo. Sodelovanje z združenim delom mora ravno pri tem vprašanju priti najbolj do izraza. Potrebujemo revolucioniran vzgojnoizobraževalni program, ki se bo deloma moral odvijati v združenem delu.

Razmerje med splošno izobrazbo in strokovno izobrazbo se ob tem postavlja v povsem drugi luči. Potrebno je dati splošni izobrazbi večji poudarek. To še zlasti velja za tiste šole, kjer je bilo to področje do sedaj zapostavljeno; tam kjer je splošna izobrazba že do sedaj bila v dovolj veliki meri pa seveda ni razloga za zmanjševanje. Strokovno izobraževanje, ki je ravno tako pomembno, pa se mora v večji meri nasloniti na delo v konkretni OZD. Ker šola seveda ne more in ne sme usposabljati kadrov zgolj za določeno delovno mesto, je potrebno dosedanja pripravniški staž transformirati v obdobje dokončne specializacije, ko bo pripravnik še ohranil nekatere vezi s šolo (mentorstvo) in se tako konkretno usposabljal. Podobno bo potrebno spremeniti tudi delovne prakse.

V reformiranem šolstvu znanstvenoraziskovalno delo študentov ne more več biti fraza, ampak stvarnost. No, sestavljalci zakona, so tudi na raziskovalno delo študentov očitno „pozabili“. Omenjajo ga le v enem členu, in sicer pri analizi učinkovitosti dela. Upati je, da je to nenamerni spodrslijaj, ker verjetni ni nikogar potrebno prepričevati v potrebnost znanstvenoraziskovalnega dela študentov.

No, nekaj stvari pa vendarle kaže povedati. Glavni cilj tradicionalne univerze je bil v praksi najprej in najsijajnejši ideji na študente. Na njej je veljala misel, da predvsem količina znanja dela strokovnjaka.

Sodobna univerza mora imeti drugačen pristop. Pouk ne sme več biti samo univerzitetna (oz. šolska) institucija, ampak ena od oblik življenja (misel prof. Davora Rodina). Samo skozi ustvarjalno znanstveno raziskovalno delo je moč to specifično obliko življenja braniti pred institucionalno sivino in okostenelostjo. Namesto da se od študentov zahteva enciklopedično znanje, zalogo informacij, jih je

potrebno naučiti kako se uči, kako se sprejemajo informacije, ločiti bistveno od nebitnega, učiti, kako se išče informacija, učiti kako se odkriva nova znanja.

Industriji v XX. stoletju niso potrebni dobri reproduktivni znanja, ampak proizvajalci novega znanja.

SAMOIZOBRAŽEVANJE

Ena od najčudovitejših idej osnutka zakona je samoizobraževanje. Osnutek zakona določa, da imajo občani, ki želijo dokazati da obvladajo posamezni vzgojnoizobraževalni program, pravico zahtevati, da izobraževalna organizacija, ki tak program izvaja, preveri in oceni njihovo znanje. To je za občana brezplačno.

Idejo kaže vsestransko podpreti. Značilno pa je, da se v nekaterih učiteljskih krogih pojavljajo nasprotovanja. Nekateri izpostavljajo zlasti vprašanje, kdo bo učitelju plačal njegovo dodatno delo s preverjanjem. To pa je povsem postansko vprašanje, katerega je potrebno urediti v okviru rednega financiranja šole.

ODSLEJ 34 UR NA TEDEN?

Pretirano poenotenje položaja učenca in študenta se kaže tudi v predlogu določila, da bi znašal obseg dela učencev in študentov največ 34 ur na teden in največ 44 tednov na leto. Dosedanji zakon v visokem šolstvu iz leta 1975 je določal največ 30 ur in 30 tednov. No, kljub temu, da je bilo oboje meja, so se povsod držali ravno tega števila ur in tednov. Upravičena bojazen je, da se bo tako dogajalo tudi v bodoče.

Ob spoznanju, da so že sedaj študenti preobremenjeni (obsežni programi, sistem „le-to za letom“), kar vpliva na prav gotovo tudi na kvaliteto, ni nobenega razloga za povečanje tedenskih in letnih obremenitev.

V zakonu je zato potrebno posebej opredeliti obveznosti posebej za učence in posebej za študente (v okviru zakona iz leta 1975). Ob tem je zanimivo primerjati rešitev, ki jo ima hrvaški zakon o visokem izobraževanju iz leta 1977, ki pravi v 58. in 62. členu, da se mora delo študentov organizirati tako, da zajema 42 urni teden. V to sodijo: predavanja, vaje in seminarji, praktično delo in strokovna praksa, sodelovanje študentov v izvajanju znanstvenega, strokovnega ali umetniškega dela, konzultacije, hospitiranje, mentorsko delo, samoizobraževanje, javni nastopi, ekskurzije, preizkušnje znanja in drugo. V tem okviru pa zakon določa, da traja pouk v obliki predavanj, vaj in seminarjev največ 30 ur na teden oziroma 900 ur letno.

PONAVLJANJE LETNIKA

Osnutek zakona določa, da ponavljanje letnika, kot je bilo do sedaj, v bodoče ne bo več mogoče. Pomembno je sicer, da se doseže večja učinkovitost izobraževanja. Pomembno je tudi, da tisti, ki ne zmorejo obdelati in absolvirati vzgojnoizobraževalnega programa, poiščejo krajšo pot in sistem izobraževanja zapustijo po drugi, lažji poti. To pa v nobenem primeru ne sme in ne more pomeniti da človek ki je storil napako (ki se odraža v tem, da pač ni izpolnil pogojev za napredovanje, pa za to nima razlogov, kot so bolezen, invalidnost, materinstvo...) nima možnosti te napake takoj popraviti. To bi bila prehuda sankcija, ki bi odločilno vplivala na nadaljnjo pot mladega človeka. Smiselno je zato ohraniti institucijo ponavljanja v primerih ko je očitno, da je udeleženec pokazal sposobnosti (kar se naj kaže, tudi v minimalnih pogojih), a ga je nepremišljenost ali podcenjevanje ali pomankanje delovnih navad privedlo do tega, da ni v celoti obvladal določen vzgojnoizobraževalni program. Gre za to, da neuspeh še ne pomeni tako nesposobnosti niti neprimernosti. Možnost korekcije mora obstajati. Verjetno pa je

sprejemljivo, da se število ponavljanj res omeji na eno ponavljanje v srednjem šolstvu in eno ponavljanje v visokem šolstvu.

ŠTUDENT IN SVOBODNA MENJAVA DELA

Brez dvoma je ena od najbolj revolucionarnih točk tega zakona (poleg uzakonjenja svobodne menjave dela, nove samoupravne organiziranosti, in še nekaterih drugih novosti) uzakonjenje študije iz dela. To pravzaprav pomeni realizacijo zahteve: delavec — študent. Tak študent bo imel večino pravic, ki izhajajo iz delovnega razmerja. Brez dvoma bo v perspektivi podoben položaj potrebno uveljaviti tudi za študente, ki še niso bili v združenem delu.

Sistem svobodne menjave dela brez dvoma zahteva tudi prisotnost študentov samoupravnem tudi za študente, ki dogovarjanju. dogovarjanju o menjavi dela. Osnutek zakona pa tega sploh ne omenja (enako tudi osnutek zakona o s obodni menjavi dela). Vloga udeležencev in temeljni ekonomskih odnosih ima prevladujoč vpliv na celoten družbeno-ekonomski status udeleženca. Eliminiranje udeležencev iz celotnega procesa svobodne menjave dela, torej iz temeljnega družbeno-ekonomskega odnosa, bi pomenilo še povečanje že sedaj velikega razkoraka med samoupravnim in družbenoekonomskim položajem študentov. Sedanja praksa je, da ima študent velik vpliv v VTOZD, VDO in Univerzi in skoraj nikakršen vpliv družbenopolitičnih skupnostih in v samoupravnih interesnih skupnostih (npr. RIS). Svojeja samoupravne položaja v nobenem primeru ne more direktno povezavati s svojim družbenoekonomskim položajem, saj na primer na štipendije praktično nima vpliva. Student sicer lahko soddloča o vseh vprašanih organizacij vzgojnoizobraževalnega procesa — tudi takih torej, ki pri nekaterih študentih direktno vplivajo na višino štipendije, tako da je uspostavljen vsaj posredni odnos med samoupravnim in družbenoekonomskim položajem, vendar kljub temu ta diskrepanca v veliki meri vpliva na manjšo angažiranost študentov v vzgojnoizobraževalnem procesu in tudi samoupravnem ter družbenopolitičnem dogajanju.

Študent ob delu in iz dela so danes seveda v drugačnem položaju. Oni so v delovnem razmerju v TOZD, kjer uresničujejo tudi vse svoje pravice iz dela in sodelujejo seveda tudi v samoupravnem procesu. Nekatere samoupravne pravice pa izvršujejo tudi v izobraževalni organizaciji kot študenti. Tam soddločajo o istih vprašanih kot ostali študenti.

Položaja rednih študentov in študentov ob delu in iz dela se sicer razlikujeta v mnogih elementih, vendar v odnosu do temeljnega ekonomskega odnosa v izobraževanju iz vsega, kar iz njega izvira lahko najdemo skupne točke, determinirane s položajem udeleženca v vzgojnoizobraževalnem procesu. Te so:

- skupne odgovornosti vseh udeležencev v izobraževanju skupaj z učitelji za rezultate oziroma učinkovitost vzgojnoizobraževalnega dela;

- skupna odgovornost pri uresničevanju širših smotrov in nalog usmerjenega izobraževanja;

- skupna odgovornost udeležencev pri sodelovanju v vzgojnoizobraževalnem in raziskovalnem procesu;

- skupna odgovornost udeležencev pri programiranju in organiziranju interesnih dejavnosti;

- skupna zainteresiranost vseh udeležencev pri programiranju vzgojnoizobraževalnega in raziskovalnega dela.

Pri teh skupnih točkah, ki so zanje zainteresirani udeleženci ne glede na način študija, je potrebna njihova enakopravna prisotnost. Študent v svobodni menjavi dela ne more sodelovati tako, da postavlja „svojo“ ceno. Lahko pa sodeluje pri oblikovanju

programov, pri oblikovanju cene vzgojnoizobraževalne storitve, saj je tudi sam udeleženec pri obravnavanju rezultatov, za katere je tudi sam soddgovoren.

SAMOUPRAVNA ORGANIZIRANOST ŠTUDENTOV

Izhajajoč iz zgornjih ugotovitev je moč predvidevati, da bosta v bodoče postala študij ob delu in iz dela dominantni obliki izobraževanja. Ob tem pa bo vsaj še v naslednjih nekaj letih pomembne tudi delež študentov pred vstopom v delo. Izhajajoč iz tega je potrebno tudi samoupravno organiziranost študentov temu prilagoditi. Pomembno je, da se bo tudi v bodoče na VTOZD, VDO in Univerzah ohranila enaka samoupravna vloga študentov kot doslej. Pridobitev iz zakona o visokem šolstvu iz leta 1975 — to je partitnost, ki temelji na doseženem soglasju vseh treh enakopravnih partnerjev — učiteljev, študentov in uporabnikov, je potrebno razvijati tudi v bodoče, saj je pokazala dobre rezultate. Povsem jasno bo potrebno precizirati skupne interese vseh udeležencev (nekateri so bili prej že navedeni). Iz tega pa izhaja, da bo tudi v bodoče najprimernejše, če oblikujejo vsi udeleženci skupaj eno delegacijo. Poznano je dejstvo, da se študentje ob delu in iz dela pojavljajo v dvojni vlogi: kot uporabniki (saj so v delovnem odnosu s konkretno OZD, ki je zainteresirana za izobraževalno organizacijo) in kot udeleženci. Ni nujno, da ta dvojnost vpliva na spremembo v samoupravni organiziranosti. Verjetno je nemogoče najti tako organizacijsko obliko, kjer bi to dvojnost lahko izrazili. Rešitev je v tem, da takrat, ko je nek delavec na študiju, ne more hkrati biti tudi delegat uporabnikov, ampak samo delegat udeležencev, v delegaciji udeležencev. Svoje interese kot uporabnik pa lahko uresničuje v TOZD, saj ima ta TOZD tudi svojega delegata, študent ob delu in iz dela pa odnosov s TOZD tako ali tako ne bo prekinil.

Svoje interese, ki jih ima kot študent, pa bo uresničeval znotraj enotne delegacije udeležencev izobraževanja. Podobno kot velja za VTOZD, VDO in Univerzi, bo potrebno urediti tudi za SIS s področja vzgoje in izobraževanja. Tu je stvar malce bolj zapletena. No, jasno je, da bodo v bodoče udeleženci morali biti enakopravno zastopani v SIS s področja izobraževanja. Drugo vprašanje je: kako? Obstajata dve možnosti:

- udeleženci oblikujejo skupen zbor skupaj z izvajalci,

- povsem nesprejemljiva pa bi bila takšna rešitev, da bi študenti ob delu in iz dela bili vključeni v zbor uporabnikov, redni študenti pa v zbor izvajalcev, pa čeprav na enakopraven način, ker bi to bilo v nasprotju z naravo in načinom vzgojnoizobraževalnega dela, v katerem pa bi tako redni študenti ob delu in iz dela, sedeli za isto mizo.

SREDNJE ŠOLSTVO

Pomembno je, da se bo reforma izobraževanja izvajala celovito. V tem prispevku so zlasti obravnavana nekatera vprašanja visokega šolstva. Večina teh vprašanj je aktualna tudi v srednjem, nekatera pa veljajo tudi za osnovno šolstvo. Velja spoznanje, da reforme izobraževanja seveda ni moč začeti na Univerzi (kar se šolstva tiče), ampak že dosti bolj zgodaj.

KAKO NAPREJ?

Javna razprava o osnutku zakona bo torej morala dati odgovore na vrsto odprtih vprašanj. V tem članku so navedena samo nekatera razmišljanja, ki so bila prisotna tudi na seminarju UK ZSMS. Javna razprava jih naj potrdi ali ovrže, kot naj istočasno potrdi ali ovrže ali dopolni osnutek zakona.

BORIS SOVIČ

TEKST NI LEKTORIRAN

FOTOGRAFIJE

OBJEKTIVNOST

"Ta prizor, ta široki horizont, ti črni oblaki, pobesnelo morje so samo slika. Veš, da svetlobni žarki, ko se odbijajo od raznih teles, formirajo sliko, ki se nato prikaže na vseh gladkih površinah, na steklu, na vodi, v očesni mrežnici. Praiskonski duhovi so poskušali zadržati te nemirne slike; naredili so odlično, zelo viskozno materijo, ki se hitro strdi; na njej slika nastane v trenutku. S to materijo prevlečejo kos platna, ki ga držijo pred predmetom, ki ga hočejo naslikati. Prvi efekt na platnu je podoben efektu ogledala; tu se vidijo vsi predmeti, bližnji in daljni, čigar slike lahko svetloba prenese. To pa, česar ogledalo ne more, lahko naredi platno s svojo viskozno materijo — zadrži sliko."

V tej epizodi znanstveno-fantastičnega dela Giphantie Tiphaigne de la Roche govori o stoletnem človeškem snu: trajno obdržati odraz iz ogledala in narediti slike brez umetnikovega peresa. Delo praiskonskih duhov je temeljilo na foto—kemiji (bledenje tkanin, potemnitev kože na soncu), kar pa bi brez formiranja jasne optične slike v Cameri obscuri bilo brez pomena.

Poznavanje optičnega principa Camere obscurae lahko zasledimo že v Aristotelovem času, ko se je le—ta uporabljala kot ena od tehnik risanja. Camera obscura je pravzaprav predhodnica današnjega fotoaparata in je prvotno predstavljala temno sobo z malo odprtino v zidu, skozi katero se je projicirala obrnjena slika, ki se jo da videti nasproti steni ali na belem platnu. Aristotel je ugotovil, da je slika tem bolj jasna in čitljiva, čim manjša je odprtina.

Najbolj popoln opis Camere obscurae je objavil neapeljski znanstvenik Giovanni della Porta v knjigi Magiae naturalis, v kateri se Camera obscura prvič omenja kot pomožno sredstvo za risanje: "Če znate slikati, potem lahko to storite na tak način. Ostanite vam samo, da na to naneseš barve. To se pa naredi tako, da se slika reflektira navzdol na papir. Za spretnega človeka je to zelo enostavna stvar."

Kaj pomaga spretnost, če se da s kemijskimi postopki izogniti risanju. To je omogočil

univerzitetni profesor Johann Heinrich Schulze, ki je ugotovil, da potemnitev srebrovih soli ni odvisna od toplote sonca in zraka, temveč samo od svetlobe. Pri poskusu pridobivanja fosfora je nevtraliziral kredo z azotno kislino, na kateri je bilo slučajno nekaj srebra. V bližini odprtega okna je izvedel eksperiment in presenečen ugotovil, da je mešanica, ki je bila izpostavljena soncu, potemnela, neosvetljena pa je ostala bela. To pa je tudi splošni princip fotografije.

Namerna prekinitev s tradicionalno tematiko in konformizmom se manifestira fotografija Paula Strandu, nastalih v letih 1915—1916. V običajnih predmetih, kot so sence ograje, množica kuhinjskih pripomočkov, je Strand opazil pomembne in estetsko privlačne forme. Te fotografije so v bistvu abstraktne risbe, ki ne zahtevajo površinske teksture in drobnih detajlov. Poznejše Strandove fotografije z modernim pogledom odražajo neestetske podobe takratnega sveta, kot so okrušeni vogali na hišah predmestja, telegrafski drogov, revščina v predmestju in sotele teme, s katerimi je Strand vrgel gledalca iz ponarejenega sveta fotografskega esteta v vsakodnevno stvarnost, ki so jo ti gledalci ignorirali.

Konec prve svetovne vojne je razočaranje in prezir proti ustaljenim vrednotam privedlo ne samo do političnih sprememb, temveč tudi do dezintegracije sprejetih konvencij v umetnosti. V iskanju novih načinov ekspresije so bili zavrnjeni vsi tradicionalni načini iskanja in oblike kompozicije.

Christian Schad, član švicarske skupine dadaistov, je delal po principu Talbotovih fotogeničnih slik, kar je naredil s postavljanjem ploščatih predmetov na fotografski papir. To so bile tako imenovane Schadografije. Schad je med drugim tudi obudil fotomontažo, ki se je prej uporabljala v viktorijanskem obdobju kot sistem iskanja novih kompozicij.

Ta in vse nje podobne tehnike so imele za cilj transmutacije objektov v sklopu netipičnih oblik, ki pa v reprodukciji predstavljajo samo obliko predmeta brez detajlov in tonske gradacije.

V iskanju novih fotografskih tehnik na širši osnovi se pojavi fotografija, ki temelji na znanstveni bazi: mikrografija, makrografija, rentgeniziranje. S tem načinom fotografiranja so se tudi z najbolj enostavnimi fotografskimi tehnikami lahko dobile vznemirljive optične slike, s katerimi so avtorji imeli namen popolnoma prekiniti s tradicionalnim fotografskim pogledom na umetnost. Namen je sicer bil dosežen, čeprav se ta fotografija v poznejšem obdobju ni obnesla, kar pa se je pokazalo že v tridesetih letih našega stoletja.

Cecil Beaton, ki je petindvajset let deloval kot urednik za fotografijo pri modnem časopisu Vogue, je ustvaril nov stil v slikanju portretov, v katerem je model sestavni del domiselnega okrasnega ozadja. Beaton je skupaj z Angusom McBeanom, vodilnim gledališkim fotografom, ki je kombiniral nadrealistično fantazijo s fotografskim realizmom, ustvaril začetke avantgardne fotografije, katere glavni predstavniki so bili Peter Rose Pulham, reklamni fotograf Edmiston, Winfred Casson.

V Franciji sta s svojimi izmaljenimi portreti in akti publiko šokirala holandski fotograf Erwin Blumenthal in Madžar André Kertész. Trajnejši pomen v evoluciji fotografije, ki je direktno nasproten subjektivnemu eksperimentiranju, ima gibanje „nove objektivnosti“, katere pionir je Albert Renger — Patzsch. Ime za novo objektivnost oziroma za novo predmetnost je skoval Gustav Hartlaub z namenom, da bi označil stil nemških slikarjev neorealistov.

Klasična pravila kompozicije in perspektive, narejene in definirane za slikarstvo renesančnega obdobja, se sedaj namerno zavračajo, ker so se fotografiji naučili fotografskega gledanja, ki je še kako pomembno v sodobnem fotografskem portretiranju.

Največji sodobni portretist je Yossuf Karsh,

katerega ime bo ostalo vedno povezano s portretom Winstona Churchila, najbolj karakterističnega portreta, ki izraža odločnost buldoga, s katero se je Churchill odlikoval v času vojne. Noben drug umetnik ni znal tako dobro uloviti silovitosti Eleonore Roosevelt, vražje posmehljiv izraz G. B. Shawa ali pa „Weltsschmerz“ (kar pomeni svetovno bol) Alberta Einsteina.

Nekateri fotografi so odkrili, da je priroda polna abstraktnih risb, ki jih mora fotograf najti in zabeležiti. Odlični primeri so zračni mehuri v ledu Tonija Schneiderja, kapljice olja Petra Keetmana. Keetman je bil predhodnik fotografskih ekstremistov, ki so občutili „svobodo fotografije“ tako nekako kot fotografi iz časa „art nouveau“. Iskanje originalnosti ekstremizma pa je mnogokrat privedlo do pretirane povečanja negativov, da bi dobili čim večjo zrnatost strukturo, kontrast in nejasne obrise. Zavedajoč se nevarnosti tako imenovane „fotoforme“ in njenega pretiravanja, je Steinert, sam fotograf velike originalnosti, to področje razširil med subjektivno fotografijo, pod čemer je razumeval vsako kreativno ustvarjanje slik, vključno z reportažami.

V času prve svetovne vojne so bili fotografi prvokrat priključeni oboroženim silam, tako da so lahko pod samim vojnim ognjem nastale prave akcijske fotografije. Kljub množici teh fotografij pa so bile le-te zelo redko objavljene v dnevnem časopisu, tako da so morali založniki zaradi velikega povpraševanja izdajati posebne izdaje z originalnimi vojnimi fotografijami.

Po vojni je nastala prva fotografija, narejena med predstavo v gledališču. Doktorja Hansa Böhma, avtorja te fotografije, je to tako navdušilo, da je opustil svoj stari poklic kemika in se posvetil profesionalnemu gledališkemu fotografiranju. Po tej uspešni gledališki reportaži so fotografi dobesedno hoteli slikati samo v temnih prostorih ali ponoči. Tako je nastala tudi prva foto zgodba nočnega življenja v Berlinu, ki jo je naredil Felix H. Mann. Čisto resnično je, da se večina fotografov ne more vključiti v dogajanje, čeprav je pozneje njihova ustvarjalna sposobnost vplivala na naš način mišljenja.

Robert Capa se nikdar ni mogel rešiti političnih dogodkov, ki so vplivali in delovali na življenje milijonov. Nehumanost človeka s človekom in brezsmiselnost vojn, pa tudi vojna politika je postala njegova obsesija. Sovražil je vojno, vendar pa je bil, kar je videti zelo ironično, izbran za najboljšega vojnega fotografa. Sodeloval je v petih vojnah, kar je na koncu plačal z glavo.

Tisoče fotografij, ki so bile slikane v nemških taboriščih po vojni, bodo večno spominjale na brutalnost in kršitev človeških pravic, ki so jih zagrešili zločinci "tisočletnega raja".

Poleg vojn pa moderna fotografija prikazuje tudi vsakdanje življenje. V mnogih reportažah Berta Hardyja, ki je delal kot glavni fotograf pri Picture post, najdemo nepozabne posnetke. Ena takšnih je slika Raconteur (pripovedovalec) v francoski vinski kleti. Američan William Klein je zelo rad delal provokativne "portrete" velikih mest, kot sta New York in Rim; Švicar Rene Groebli išče glavno temo med arabskimi begunci; Roger Mayne s svojimi slikami govori o sirotišču v predmestju Paddingtona.

Za razliko od svobodnih fotoreporterjev pa se novinarski fotografi lahko identificirajo samo preko svojega časopisa. Ti anonimni fotografi pogosto naredijo izredne fotografije, vendar pa samo izjemoma postane takšna fotografija splošno znana in ne konča v arhivu kot ostale. Za primer ene od izjem lahko navedem fotografijo eksplozije Hindenburga med pristankom v New Yeseyu ali pa fotografijo masovnega poboja črncev v Sharpesvillu. Fotografom, ki snemajo takšne dogodke, je v veliki meri potrebna prisebnost in še v večji meri hrabrost. S tem pa so se fotografi tudi proslavili.

I. Jančar

VZPO- REDNICA SHAKE- SPEARE — PIRANDELLO

V Shakespearovi tragediji Romeo in Julija umreta oba glavna lika skoraj sočasno in samovoljno. Ali se je tako moralo zgoditi, je treba postaviti vprašanje, in ga nato problematizirati.

Vzemimo vsaj za hip, da bi uspel načrt svečenika Lavrencija in bi Julija pobegnila k Romeo v drugo graščino. Julijin oče in Paris bi ju enako jezna skupaj začela preganjati. Mar bi zdaj še bilo zanimivo literarizirati uspeh ali neuspeh (kar je slednjič manj verjetno) omenjenega pregona po surovih in pustih srednjeveških prostorih? Tudi če bi se Romeo in Julija posrečilo anonimno prikriti znotraj zidov katerega bližnjih gradov, bi zaradi kronične fobije pred preganjalci komaj imela priložnost puhalo in anonimno živeti. Pustimo ob strani romantiko anonimnosti, ki si jo je privoščil v trenutkih depresije Prešeren v Sonetih nesreče: »O Vrba, srečna, draga vas domača...«

Nemara pa bi njuni družini, in tudi Paris, potonili v lasten mir debelokožcev in bi se ju vse manj in manj spominjali. Toda umetnost ima dolg spomin — tu je odgovor na vprašanje, ki ga je zastavil Majakovski: »Kako zabosti nežno besedo v debelo uho?« V nekdanjih surovih časih, v predzgodovini, je bila nežnost večkrat neločljiva od tragike, kakor to definira Marx.

Zaradi nepredvidene okoliščine ni prišlo Lavrencijevo pismo v Romeove roke, saj je Romeo, osupel zavoljo uradne vesti, kupil strup in odšel ponoči na rojstni grad in v Julijino grobnico. Tam se je dvobojeval s Parisom, ki je bil zaljubljen v Julijo skoraj z enakim žarom (in takšno gorečnost bi ji lahko izkazoval tudi v zakonu). Le da je to bila ljubezen bedaka, ki ni mogel dognati, da mu takšna ljubezen ne bo nikoli vrnjena: Cervantesov Grisostom je neprimerno manj bedast v nerazumnem obnašanju frigidne ali preveč simbolno predstavljene deklice Marcelle. Kljub temu je nekaj pretresljivega v Parisovi smrti, medtem ko nam ne bi padlo na pamet nič podobnega, ko bi se pripetila nesreča takšnemu ženinu, kot je Hamzič v Andričevem romanu Most na Drini. Zakaj Hamzič je podlo pregovoril svojega očeta k snubitvi, pri tem pa zamolčal, da ga je prelepa Fata Osmaragič odklonila. Dokaj neumno deluje Romeova izpolnitev poslednje Parisove želje, naj ga položi k mrtvi Juliji. Zatem izpije Romeo strup in pade mrtev — menda na drugo stran? — k svoji Juliji. Ona pa »kasni« s prebujanjem iz navidezne smrti, pa se zbudi dovolj zgodaj, da je hitrejša kot Lavrencij, ki jo je prišel reševati. Ko bi v takih okoliščinah ubranili Julijo smrti, bi iz drame nastala farsa.

Lahko se tudi vprašamo, ali bi Julija napravila samomor v primeru, ko bi Romeo padel v dvoboju s Tibalatom. V življenju se namreč dogaja, da hudobni premaga dobrega (na primer; avanturist — plačanec premaga pesnika Puškina), nikakor pa ne v umetnosti, v motivacijski sorodnosti. Torej smo odpravili nujno odgovora na deplasirano vprašanje. Toda zdaj se lahko vprašamo, zakaj Romeo sploh slepo drvi v dvoboj s Tibalatom, zakaj hoče spraviti v nevarnost, svoje življenje in ponovno srečo, če pa »ve«, da ga ščiti pisec? Morda zato, ker bi v očeh svojih prijateljev in družine ostal za zmerom nespretnjakovič in lolek (dasi se ni motil v načinu, kako je razdvojil Tibalata in Markucija), ko se ne bi bil odločil, da bo maskeval tovariša (tu imamo tudi Ahilov primer iz Iliade). In ko ne bi bilo že prej smrti Markucija in Tibalata, tudi ne bi prišlo do Romeovega izгона iz Verone, ne bi bilo priložnosti za bujne in nadaljnje tragične zaplete. Navsezadnje tragedijo ROMEO IN JULIJA ne uvrščamo v ožji izbor Shakespeara zavoljo uresničenih intenzivnosti smrti (centralna scena je dialoško zblizanje mladih na Julijinem vrtu), marveč zaradi uresničenih življenjskih intenzivnosti. Brez končne smrti glavnih protagonistov — in znanilca izida iz pred — zgodovine — tudi obsodba gnilega družbenega sindroma in plitkournih meddružinskih antagonizmov ne bi bila zadosten memento za žive in bodoče. Kar pa zadeva spomenik iz zlata (po katarzični pomiritvi obeh družin) na grobu mladoporočencev — si mar lahko zamislimo boljše namembo te plemenite kovine?!

Omenili smo grob in motiv ustreznega spomenika na njem. Pirandellova zbirka, naslovljena po noveli Golo življenje, je izšla v drugem desetletju našega veka. Glavni lik je (spet!) dekle Giulia, torišče je (spet!) italijanski trg — samo čas je različen. Giuglijin zaročenec umre tik pred poroko: rad je pač imel lov na planini (zahotelo se mu je aristokratskih »pečenih fazanov«), padel je s konja in se ubil. Giuglijiina mati, ne ravno odljudna vdova, želi svojo hčer po prvem prestopu šoku vrniti v normalne okvire žalovanja. Toda Giulia bi rada svojo žalost fiksirala za vse življenje in jo upredmetila. Se kar umetniško nadarjena je napravila likovni načrt za spomenik na zaročenčevem grobu. Mati odvode Giuglio v atelje priznanega neoženjenega mladega kiparja, da bi mu posredovala svojo zamisel, za katero ima dovolj denarja. Giulia trmasto brani svoj načrt, pa ne iz amatersko umetniške nečimrnosti. Kakšen je njen načrt?

Zamislila si je, kako moški okostnjak spod polašča dviga roko (v roki drži prstan) proti ženski figuri, ki je polna življenja, oblečena v poročno obleko in kako vsa zanosna v obraz in malce nagnjena steguje roke proti njemu. Poroka življenja in smrti — tako nekako je hotela podnasloviti spomenik frustrirane nesrečnice. Pred sabo bi imeli prizor, ki s svojim negativnim duhovnim substratom ne zaostaja za začetno podobo baročnega slikarstva »Smrt sv. Tereze Aquilejske«. Giuglia se je torej odločila, da bo zaobljubila mladost in vse svoje življenje mrtvemu ženinu. Gotovo bi bilo razumnejše, ko bi odšla v samostan, ne pa da je svoj mazohizem kazala javno. To tudi ni primer, ko se mlada vdova ne misli več poročiti zaradi otrok in zavoljo pietete do (skupaj z možem) neizogibne nagrobne plošče; saj je čisto drugače videti na grobu skupno, kakor pa osamljenčevo ploščo. Kar si je zamislila Giuglia (čeprev bi se uresničilo), bi bila čista mistificirana debilnost.

Omenjena novela ni tragedija, če pa bi tudi bila, bi sodila med slabe žaloigre. Na srečo se kipar in Giuglijiina mati naskrivaj dogovorita, da bosta postavila drugačen spomenik. Resda se je pokazal okostnjak pod plaščem, ampak ta je z rokama grabežljivo segal po lepi ženski figuri, ki se mu osuplo umika, se sklanja nazaj. Torej: življenje se brani Smrti. V krčevitem napadu joka pa je Giuglia prebolela svojo hudo bolelost. In ker je mati tudi poskrbela, da je ohranila kiparjeve samonikle občutke tako, da je ta znal biti v pravem trenutku hkrati izjemno taktičen, pride do happyenda med obema mladima. Kaj bo z zapuščino prvega zaročenca, je edino, česar ne zvemo. Bo njegova rodbina nadzorovala, ali mu je Giuglia ostala zvesta »do groba« (Giuglia in mati sta bili namreč pred tem siromašni). Nemara pa je vendarle usoda tega spomenika, da ga podro, da ne bi izzval reakcije pri drugih. Pa vendar bi imel tudi takšen funkcijo dosežene človečnosti.

Bi se mar Shakespeareova Julija ubila, ko bi Romeo na lovu (saj Romeu ni bilo do brezdelja) nespretno padel s konja? Toda genialnega ustvarjalca ne bomo več nadlegovali z odvečnimi vprašanji.

Damjan Šantič
(Prevedel: Jan Ezenaj)

UMETNOSTNA GALERIJA

Delo Umetnostne galerije v Mariboru nedvomno prispeva ogromen delež v kulturni dejavnosti industrijsko usmerjenega mesta ob Dravi. To nam dokazuje že samo dejstvo, da so lani realizirali kar 27 (od 10 obveznih) razstav, od tega 11 v prostorih galerije in 16 izven nje. Kot vse galerije pri nas tudi mariborsko (ki je ena od tovrstnih v Sloveniji) tarejo finančni problemi. O tem zgovorno prča program razstav za letošnje leto, ki ni dokončno izdelan, saj se lahko zgodi, da jim nekaterih razstav ne bo uspelo pripraviti. Kljub vsemu pa v maju mesecu načrtujejo razstavo Eda Murtiča, ob koncu meseca pa še razstavo Miodraga Protiča, ki se bo predstavil z risbami. Junija bo razstava v okviru meddržavnega sodelovanja z Avstrijo. (Pripravljen bo skupno z avstrijskim kulturnim inštitutom v Zagrebu.) Jeseni oktobra bo razstavljal Božidar Jakac in novembra Bratuž.

Galerija izbira dela po principu muzejsko-galerijskih ustanov, osnova izbora je kvaliteta. Omejuje se na retrospektivne in znanstveno-raziskovalne razstave. To pa ne pomeni, da so vrata zaprta za vse druge neprofesionalne in neafirmirane likovne ustvarjalce. Njene niti sodelovanja so zelo široko razpredene po vsej severovzhodni Sloveniji. Galerija sodeluje s 144 osnovnimi, srednjimi, višjimi in visokimi šolami, kjer pripravlja predavanja o umetnikih, o tehnikah likovnega izražanja, nudijo pa tudi strokovno vodstvo ob ogledu razstav. Z nekaterimi visokimi šolami (npr. VTS) sodeluje tudi v pripravi katalogov, strokovnih ocen za objavo v tisku in drugih sredstvih javnega obveščanja in pomaga pri realizaciji njihovih razstav.

V želji, da bi vzpodbudili kulturno dejavnost in približali umetnost tudi neposrednim proizvajalcem, so se po samoupravni poti povezali s tovarnami.

Seveda je galerija povezana tudi s sorodnimi ustanovami, in sicer v okviru slovenskega, medrepubliškega in meddržavnega sodelovanja, kar ji daje tudi znanstveno-raziskovalni pomen.

V 25 letih obstoja je Umetnostna galerija pokazala veliko ustvarjalnost, za kar gre zasluga odličnemu kolektivu, ki ga vodi mr. Maja Vetrih. „Delo govori za nas,“ je na koncu razgovora pripomnila tov. Vetrihova.

In njihovo delo nam pove vse.

Tatjana Kušar

PSIHODINAMIKA SAMO- UPRAVNEGA VEDENJA V SKUPINI

(Pavao Brajša, Splošna psihodinamika samoupravnega vedenja, Delavska enotnost — Ljubljana 1978)

Množica, masa in skupina

R. Battagay razlikuje tri oblike skupnega življenja ljudi in jih imenuje množica, masa in skupina. V množici ljudje žive drug ob drugem, ne da bi bili povezani, v njej tudi ni skupinskih vlog. Ljudi drži skupaj samo neka zunanja materialna okoliščina ali prehodni skupen, konkreten cilj, kakršna je, denimo, skupna vožnja v avtobusu iz kraja v kraj ali skupno čakanje v vrsti pred blagajno kinematografa ipd. Ljudje se med seboj ne poznajo, praviloma se ne zanimajo drug za drugega, tisto, kar jim je skupno, je po navadi le kratkotrajno in prehodno. V masi žive ljudje drug z drugim, med seboj so povezani na nagonsko — emocionalni ravni. Skupinske vloge so fiksirane, zlasti pa položaj voditelja, ki avtoritativno vlada masi. Ni rotacije skupinskih vlog. Vloge so pogojene s položajem kot s kvaliteto tistega, ki je nosilec vloge. Masa je temeljna oblika skupnega življenja ljudi v avtoritativnih sistemih, temelječih na moči tistih, ki vladajo. Skupina pa je takšna oblika skupnega življenja ljudi, v kateri drugi živi za drugega, kjer je medsebojna povezanost utemeljena na nagonsko emocionalnih-racionalnih elementih in kjer se izmenjujejo skupinske vloge. V tem primeru vlada med člani skupine cirkularna in neposredna povezava, torej ne izhaja iz vodje in tudi ni posredna. Skupinska vloga ni fiksirana, ni odvisna od položaja, ampak od sposobnosti in kvalitete nosilca vloge, prav tako pa tudi od situacije, v kateri je skupina. V posamezni, konkretni situaciji prevzame vodstvo tisti, ki je v konkretnih razmerah najbolj primeren, najbolj sposoben, ki ima največ znanja in izkušenj. V skupini ni nihče za vse čase prvi ali za vse čase drugi. Prvi je v trenutnih razmerah tisti, ki največ zna in ki lahko največ stori v prid skupine. Skupina ima določen skupni cilj, skupne akcije, terja dobro medsebojno poznavanje članov. V skupini ljudje ne živijo niti drug ob drugem, niti z drugimi, temveč za druge. Skupini ne vlada avtoritarnost, ampak demokracija, rotacija namesto fiksiranosti, reciprociteta namesto enostranosti, dogovarjanje namesto ukazovanja, pravica sposobnejšega namesto pravice močnejšega, občasna sposobnost vsakogar namesto „večne sposobnosti enega“.

Vloga in položaj posameznika v skupini

Za resnično skupino je značilno, da se ne deli na voditelja in na tiste, ki ga branijo, na brezpogojne somišljenike, in na nasprotnike. Povedali smo že, da je v skupini voditelj le prvi med enakimi in da je brez posrednikov v stiku s skupino. Položaj v skupini ni opredeljen z osebnostjo, z zaslugami niti ne s povezanostjo z voditeljem, temveč njegov položaj določata lastna sposobnost in horizontalno — krožna povezava z drugimi člani skupine. To je vzrok, da v skupini niso potrebni brezpogojni somišljeniki voditelja. Zavoljo enakega vzroka tudi ni potrebe, da bi se skupina strokovnjakov izoblikovala v skupino pogojnih somišljenikov voditelja. In slednjič tudi tisti, ki se ne strinjajo s tem, kar se dogaja v skupini, nimajo potrebe, da bi ustvarili podskupino nasprotnikov, saj skupina spoštuje nasprotno mnenje in omogoča tistim, ki drugače mislijo, da to nasprotno mnenje povedo, ga utemeljijo, pojasnijo in tudi obdržijo. Razslojevanje skupine v navedene podskupine ima svoje opravičilo v masi, ne pa v skupini. Nasprotnik skupine ni tisti, ki misli drugače kot drugi, temveč tisti, ki onemogoča dinamiko skupine. Skupina si ne izmišlja nasprotnikov, se le brani proti vsakomur, v skupini in zunaj nje, ki ji preprečuje, da bo ostala skupina.

Vloge posameznikov v skupini niso fiksirane. Vodilni položaj posameznega člana skupine pogojuje situacijska problematika, v kateri se je skupina znašla in ustrezna sposobnost posameznika, da rešuje to problematiko. Tako je torej lahko prvi v določenih razmerah nekdo, v drugačnih razmerah pa drugi. Za primer naj navedemo družino, ki je odšla na izlet s šotorom. Ko v taboru postavlja šotor, je, denimo, voditelj oče, pri kuhi je mati, pri vožnji s čolnom najstarejši sin, problem situacije in sposobnosti posameznika torej določa vodilni položaj v družini. Če pa bi bila ta družina masa s fiksirano hierarhično lestvico, bi moral biti oče ne glede na svoje sposobnosti voditelj in strokovnjak tako pri postavljanju šotora kot pri vožnji s čolnom. Bistvo skupine je fleksibilnost, reverzibilnost in možnost rotacije vodilnih položajev.

Za resnično skupino je značilno, da ni „padanja“ in „dviganja“ po pozicijski hierarhični lestvici, saj ni vertikalne povezanosti, temveč je le horizontalno — krožna povezava med posamezniki v njej. Vertikala je v taki skupini zamenjala komplementarnost, se pravi dopolnjevanje v odnosih na horizontalni ravni. Masa ne priznava komplementarnosti, temveč zgolj hierarhične ravni neenakosti. Ustvarjalno sodelovanje pa ni mogoče

na podlagi vertikalnih hierarhičnih položajev v masi, temveč je možno le na ravni krožno — horizontalnega dopolnjevanja v skupini.

Vloga temeljnih emocionalnih stališč v skupini

Skupina preneha biti skupina, če podleže svojim iracionalnim potrebam po odvisnosti, mesijanski bodočnosti in stalnih sovražnikih. Če skupina podleže svojim globljim notranjim potrebam in željam po odvisnosti od vsemogočnega voditelja in če se tak voditelj pojavi in sprejme takšno vlogo, se spremeni v regresivno maso.

Vsaka skupina nosi v sebi to globljo iracionalno potrebo. Ali bo premagala skušnjavo ali je ne bo, je odvisno tako od nje kot tudi od voditelja skupine, se pravi od njegove sposobnosti, da dojamе „igro“ in se ne pusti zavesti. Z uresničitvijo potrebe po odvisnosti od vsemogočnega voditelja skupina preneha biti ustvarjalna, začne stagnirati, se več ne razvija, preneha služiti sebi in postane orožje v rokah voditelja, spremeni se v maso. Vsi nosimo v sebi potrebo, da bi bili odvisna, neodgovorna, božana ali tepena, hvaljena ali kaznovana majhna, nemočna bitja. Ta potreba se najbolj uresniči v masi. Skupina namreč zahteva zrelost, akcijo in odgovornost slehernega člana v njej. Cilj skupine je čimvečja neodvisnost in samostojnost slehernega člana ob hkratnem dopolnjevanju in sodelovanju. V skupini se deli delo pa tudi odgovornost. V skupini nihče ne dela za drugega in nihče ne odgovarja za drugega. V skupini vsi odgovarjajo drug drugemu. Skupina zahteva aktivnost vseh. Biti neaktiven, neodgovoren, prepuščati pobudo pa tudi odgovornost drugemu in ne razmišljati = to je mogoče samo v masi in ob vsemogočnem voditelju, ki za nas misli, planira, odgovarja. Odvisnost v masi nas pravzaprav vrača na raven nemočnega otroka, ki mu zadošča že to, da ga nekdo nahrani, poboža ali kaznuje, sam pa neodgovorno počne, kar hoče. Da bi skupina ostala skupina, mora premagati še eno skušnjavo. Sedanjost ne sme žrtvovati za pričakovanje meglene, nejasne in negotove mesijanske bodočnosti. Temeljna značilnost skupine je, da živi „tukaj in zdaj“ in ne „tam in jutri“. Skupina rešuje sedanje, ne pa bodočih ali preteklih problemov. Skupina mora biti globoko zakoreninjena v sedanjem trenutku dogajanja. Skupina ne pričakuje odrešenika, ki bo rešil vse njene probleme. Vendar pa neke globoko v nas tla ta želja in dovolj je, da pride nekdo, ki jo v nas zbudi in nas s spretnimi obljubami o srečni bodočnosti povsem iztiri iz sedanjosti. Bodočnost je potrebno planirati, se boriti zanjo, toda bodočnost mora kontinuirano slediti sedanjosti, izvirati mora iz nje. Skratka, bodočnost ne sme negirati sedanjosti, nas od nje odvrčati. To je pravzaprav „sedanja bodočnost“ in ne mesijansko-demagoško-fantastična bodočnost. Za prvo bodočnost se bori skupina, za drugo masa.

Skupina ne živi od sovraštva in napadanja. Skupine ni potrebno odvrčati od sebe in svojih problemov z nenehoma pretečim sovražnikom. Skupine ni potrebno ohranjati s pomočjo sovražnika. V skupini vlada medsebojno razumevanje, skupna ustvarjalnost in med seboj dopolnjujoče sodelovanje, usmerjenost v stvarno problematiko skupine tukaj in zdaj. Skupina ustvarja in ne napada. Skupina se morebiti brani, toda samo pred tistimi, ki jo hoče spremeniti v maso ali množico.

Skupina ne obtožuje tretjega, ki ga ni. Skupina se ukvarja s seboj. Sovražstvo, napadanje in sovražnik — to so značilnosti mase in množice, ne pa skupine. Skupine ne ohranjata niti voditelj niti sovražnik. Skupina ostaja skupina zavoljo medsebojne potrebe njenih članov, zavoljo skupnega cilja, h kateremu aktivno in angažirano stopa sleherni posameznik. V skupini vsi živijo drug za drugega, ne pa ob drugih (množica) niti ne drug z drugim (masa).

Odvisnost od voditelja, primarna usmerjenost v negotovo in zamegljeno mesijansko bodočnost pa tudi sovraštvo in napadanje dejanskega ali izmišljenega sovražnika moti ustvarjalno in delovno sposobnost skupine, jo slabi ter jo spreminja v maso ali množico.

Posameznik v skupini

Skupina je edina oblika skupnega življenja ljudi, v kateri je možno ostati individualen, specifičen, sam svoj, in to ob drugih in skupaj z drugimi. V skupini se posamezniku ni potrebno žrtvovati. V skupini je človek največja vrednota, nihče ne zahteva od njega, da bi postal takšen, kakršni so drugi, da bi se oblikoval po določeni šabloni. Od posameznika zahteva skupina prav njegov specifičen prispevek. Skupina ceni različnost, se ne izogiba konfliktom niti jih ne poskuša prikriti, pospešuje komplementarnost, se pravi dopolnjevanje, subjekt v partnerju je v ospredju. V skupini se razmišlja, pojasnjuje, argumentira, razlaga, informira in določa skupno in ob usklajevanju in kompromisih. Za to pa je potrebna samostojna, samozavestna, neodvisna in samosvoja osebnost slehernega člana skupine. Ustvarjalnost skupine je odvisna od ustvarjalnosti voditelja. Glavna oblika skupnega življenja v skupini je sodelovanje in ne brezpogojna vdanost. Sodelovanje ni možno v šablonizirani uniformiranosti in konformizmu. Svoboden razvoj posameznika v skupini omejuje zgolj svoboden razvoj drugega ob njem. Posameznik ne izginja v skupini, šele v njej se razvija. Skupina ne uničuje posameznika, temveč ga spodbuja. Skupina posameznika ne siromaši, ampak ga, nasprotno, bogati.

Skupina je pravzaprav dialektična sinteza solipsističnega individualizma. S psihodinamičnega stališča gre za zblizanje obeh protislovnosti. Individualizem v množici je antiteza kolektivizma v masi in narobe. V skupini se ti dve nasprotji spajata v kreativno sintezo. Posameznik in kolektiv najdeta v skupini modus vivendi in še nekaj več. V skupini obe navidezni nasprotji prenehata biti nasprotji. Zlijeta se v celoto, nastane

neka nova tvorba, neki nov fenomen — skupina. Skupina je edini možni način zadovoljujočega obstoja posameznika v kolektivu. Skupina je ustvarjanje in svobodno združevanje posameznikov. Skupina pomeni dogovarjanje, usklajevanje, skupno nastopanje, skupno reševanje.

Skupina preneha biti skupina, če se kdo pojavi v njej proti svoji volji. Vstop v skupino je svobodno dejanje slehernega njenega člana. V skupini je svoboda omejena le s svobodo. Skupina ni skupina, če je ni mogoče zapustiti. Možnost zapustiti skupino pa pomeni dokaz svobodnega vstopanja v skupino, kar pa je pogoj za življenje v njej. Prisila in avtoritativnost sta značilnosti mase, ne pa skupine. V skupini je svoboda omejena samo za tistega, ki poskuša omejiti svobodo drugim.

SEDANJOST KOT PODLAGA SKUPINE

Skupina je usmerjena v sedanjo realnost, torej v realnost, v kateri je. Ukvarja se z dejanskimi in ne z izmišljenimi problemi. Ne zamuja se z obrobni in nebistvenimi, da bi se tako izognila soočenju s temeljnim in pomembnim. Ne beži v preteklost niti se ne zateka v bodočnost. Skupina ne maliči sedanosti niti preteklosti niti bodočnosti. Ne potiska glave v pesek, ne uporablja obrambnega mehanizma negacije in odrinjanja. Je sposobna verbalizirati sedanost, jo imenovati z dejanskim imenom. Skupina ne prikriva, ampak razkriva. Skupina ne odloča na kasnejši čas, temveč terja rešitve. Skupina se ne umika, temveč pristopa. Skupina ne megli zadev, poskuša jih razjasniti. Skupina ne mistificira, ampak zre naravnost in stvarnost. Skupina ni skrivnostna, je jasna. Skupina ne gleda sedanosti skozi preteklost, temveč v sedanosti razpozna del preteklosti. Skupina ne zapostavlja sedanosti na rovaš bodočnosti, bodočnost gradi na sedanosti. Za skupino je sedanost deloma tudi rezultat preteklosti, vsekakor pa temelj bodočnosti. Skupina ne beži niti v preteklost niti v bodočnost. Skupina na sedanosti gradi bodočnost in skozi preteklost postaja bolj pametna v sedanosti. Spet gre torej za dialektično sintezo preteklosti in bodočnosti v sedanosti. S tega stališča skupina živi v sedanosti.

Skupina rešuje preteklost v sedanosti. Preteklost posameznikov spreminja s svojo sedanjo realnostjo. Omogoča, da preteklost spregovori v sedanosti. Skupina ni maščevalka preteklosti. Omogoča, da preteklost spregovori v sedanosti. Skupina ni maščevalka preteklosti. Omogoča spremembo in korekcijo preteklosti. Skupina se ne boji preteklosti, saj je njena glavna moč v sedanji realnosti. Analizira preteklost, se iz nje uči, vendar je ne ponavlja. Ni suženj preteklosti, je vselej sedanji začetek bodočnosti, in to ne le za nekatere, temveč za celotno skupino. Skupina priznava in pospešuje evolucijo, spremembe in razvoj. Ne določa bodočnosti, temveč dovoljuje njeno nastajanje v sedanosti. S svojo stvarno sedanostjo skupina dovoljuje kontinuiran prehod preteklosti v bodočnost, in to ne kot ponavljanje, temveč kot razvoj in sintetiziranje.

Skupina je odprt sistem, kar pomeni, da niti zunanjih niti notranjih vplivov ne jemlje kot nekaj, kar bi jo ogrožalo, kar bi ji škodovalo. Skupina se ne boji sprememb, ne varuje ljubosumno statusa quo, dovoljuje razvoj, dovoljuje, da jo člani zapustijo, ne varuje ljubosumno svojih meja, je odprta in jasna tako navzven kot navznoter. Odprtost sistema skupine terja jasno in neposredno komunikacijo v skupini, priznavanje povratnih informacij pozitivne in negativne narave, razlikovanje vsebinskega aspekta informacije od aspekta, ki zadeva odnose, popolno svobodo izražanja, enako osebno vrednotenje vseh članov skupine. Brez teh pogojev ni odprtega sistema skupine. V skupini ni tabujev, vse je dovoljeno reči, o vsem je mogoče diskutirati, vse je dotakljivo. Nič ni nedostopnega, svetega in nedotakljivega. Vse je človeško in prijemljivo. Skupina se vsega loti, pred ničemer ne beži. Ta odprtost navznoter je temeljna značilnost skupine. V skupini ni izgovorjenih in zamočanih, pisanih in nenapisanih pravil vedenja. Pravila vedenja so jasna, dogovorjena in izrečena.

Za skupino so značilne odprte meje. Skupina se ne bori z zunanjimi vplivi. Ne boji se primerjanja svojega sistema z drugimi sistemi. Stik z drugimi zunaj skupine ne pomeni nečesa, kar bi jo ogrožalo. Njena moč je v kvaliteti njene realnosti. Skupina se ne boji necenzuriranih zunanjih informacij. Svojim članom ne prikriva ničesar, kar bi le — ti lahko zvedeli po kakšni drugi poti. To je sistem odprtih vrat.

SKUPINA NE POTREBUJE SKUPNEGA MITA

Iz vsega, kar smo doslej povedali o skupini, jasno sledi, da takšni skupnosti ljudi ni potreben mit, da ji ni treba varati sebe in drugih. V skupini lahko vsak tudi v resnici doživi tisto, kar doživlja, ni mu potrebno doživljati po šabloni, po direktivi. Svoboda doživljanja in možnost verbaliziranja tistega, kar člani skupine doživljajo, je temeljna značilnost slehernе skupine. Brez tega bi skupina izgubila stik z realnostjo, postala bi utvara, fikcija, mit. Mit je potreben masi in množici, nikakor pa ne skupini, saj je v njej slehernemu dovoljeno, da spozna realnost; doživetje realnosti je torej svobodno.

V skupini posameznik ne more biti na ukaz "srečen". Posameznik je lahko tudi nesrečen in se o tem pogovarja v skupini, skupaj z njo išče vzrok. V skupini so lahko ljudje na različne načine srečni, so srečni na drugačne načine, kot so srečni drugi v njej. Sreča in nesreča v skupini sta povsem individualni. V skupini ni potrebe po skupni "temi sreče" ali "temi nesreče". Člani skupine so, preprosto, srečni ali nesrečni in se lahko o tem svobodno pogovarjajo. Korenine sreče ali nesreče so v in-

dividualni ali skupinski realnosti, ne pa v skupnem mitu. To je bistvena razlika med skupino in maso. To je bržčas tisto, na kar misli tudi Kardelj, ko govori o sreči. Po Kardelju lahko samoupravna družba ustvari le pogoje, da je nekdo srečen, toda ali bo v resnici srečen ali pa ne bo, je odvisno le od njega samega. Ni mogoče biti množično srečen ali množično nesrečen. Za takšno srečo ali nesrečo je potreben mit.

SKUPINA KOT DEJANSKA, RESNIČNA SKUPNOST LJUDI

Ko primerjamo množico, maso in skupino, se ne moremo znebiti vtisa, da je le skupina stvarna in resnična skupnost ljudi, tista resnična skupnost, o kateri je govoril Marx. To je tista skupna oblika življenja ljudi, ki omogoča razvoj individualnosti, pri čemer pa posameznik vendarle ne ostane sam. To je edina možnost osebne svobode, medtem ko drugi potrjuje sebe z našo pomočjo. To je podružbljanje sebe s pomočjo skupine. Le v skupini lahko srečamo ljudi, ki so osvobodjeni maske, fasade, posrednikov in skupnih iluzij. V skupini ni zakulisnih iger, prikritih informacij, zavestnega zlorabljanja. V njej se srečujeta dva, trije ali več posameznikov v sedanosti, ki ni popačena z odrinjeno preteklostjo ali z zamegljeno bodočnostjo. Skupina omogoča stvarno soočenje stvarnih ljudi. Skupina omogoča, da v resnici poznamo sebe in druge okrog nas. To je edina pot do drugega, ne da bi morali pri tem žrtvovati sebe. To je edini način, da smo z drugimi, pri tem pa ni potrebno, da bi prenehali biti sami s seboj.

Zdi se, kot da Freud ni verjel, da lahko obstaja takšna oblika skupnega življenja ljudi. Freud je postavil nasproti masi posameznika in ni priznaval možnosti obstoja skupine. Marx je opisal vizijo takšne skupine, toda kot filozofsko in sociološko kategorijo, pri čemer je predvideval spontanost njenega razvoja po uveljavljenih ekonomskih in družbenih spremembah (proletarska revolucija). Skupaj s številnimi psihoanalitiki in skupinskimi psihodinamiki pa sam obravnavam fenomen skupine kot psihološki, psihodinamični fenomen, kot specifično obliko interpesonalnega vedenja. Sodim, da je takšna oblika vedenja najbolj primerna za samoupravno, demokratično in enakopravno družbo, v katero se razvijamo.

SAMOUPRAVNO SAMOUPRAVLJANJE V SKUPINI

Bistvene značilnosti skupine so: prvič, vodja je prvi med enakimi in torej ni nad njimi; drugič, vloge in položaji v skupini, vstevši tudi voditelje, niso fiksirani, zanje velja rotacija; tretjič, voditelj v skupini ne nasede in ne sprejme infantilnih in nedozorelih potreb članov skupine po odvisnosti, odrešeniku v bodočnosti in "sovražnikih" v sedanosti; četrtič, posameznik ni žrtvovan, drugi spoštuje njegovo individualnost, različnost in specifičnost; petič, skupina živi v sedanosti; šestič, skupina je odprt sistem; sedmič, ni potrebe po ustvarjanju skupnega mita.

Skupina z navedenimi značilnostmi je najbližje resničnemu samoupravnemu vedenju. Zavoljo tega govorimo o samoupravnem samoupravljanju v skupini. V podjetju bi to izgledalo približno takole. Značilno za voditelja je, da ne dovoljuje spreminjanja samoupravljalcev niti v maso niti v množico. Je kritičen tako do svojih kot tudi do nezrelih delavskih potreb po odvisnosti in avtoritativnem voditelju. V delavcih spodbuja zrele, samostojne in neodvisne težnje. Spodbuja pobude in ustvarjalnost drugih. Je bolj usklajevalec kot voditelj. Usmerja, priporoča, razlaga, manj ukazuje. Je odkrit, iskren. Ne obljublja velike bodočnosti, temveč skupaj z drugimi dela v sedanosti. Posameznika ne žrtvuje za splošno in kolektivno. Sprejema drugačna mišljenja, spoštuje različnost, nima se za nezmožljivega, najbolj pametnega. Zahteva sodelovanje, ne pa oboževanja. Stvarnost dojema takšno, kakršna je, in takšno jo tudi prikazuje. Zanj ni značilna potreba po ustvarjanju skupnega mita o tistem, kar se dogaja v kolektivu. Sprejema povratne informacije, čeprav so negativne. Ne varuje statusa quo. Ne boji se sprememb. Ne občuti potrebe po ustvarjanju "sovražnika" za vsako ceno. Ni sumničav, zaupa ljudem. V takšnem kolektivu samoupravljanje ni na papirju, pomeni prakso, življenje, ustvarjanje.

Skupina je s svojimi opisanimi značilnostmi najbolj idealen medij za razvoj samoupravnega vedenja. Zavoljo tega je samoupravljanje v skupini samoupravno samoupravljanje, medtem ko gre v množici in v masi za nesamoupravno samoupravljanje. Skupina torej ustvarja okolje, ki je najbolj primerno za juveljavitev in uresničitev psihodinamičnih načel samoupravnega vedenja. Če globlje analiziramo okolja, v katerih se samoupravljanje ni razvilo, bomo ob družbenopolitični in ekonomski dejavnosti vselej zasledili tudi atmosfero množice ali mase. Seveda pa resnična skupinska dinamika ni edini pogoj, da bi se razvilo samoupravljanje; toda prav tako je zanesljivo, da brez skupinske dinamike tudi ni pravega samoupravljanja. Skupina je dovolj za razvoj samoupravnega vedenja, ne pa tudi za samoupravljanje. Samoupravno vedenje kot psihološki in psihodinamični fenomen je le eden izmed treh temeljnih stebrov samoupravljanja, to pa so družbenopolitični dejavniki, ekonomski dejavniki in samoupravno vedenje. S takšnega stališča moramo obravnavati tudi vsebino te knjige. To je edini način, da bi se izognili pretiravanjem v psihologiziranju samoupravljanja. Tako so torej za samoupravljanje potrebni trije profili strokovnjakov: družbenopolitični delavci, ekonomisti in strokovnjaki za samoupravno vedenje (psihologi, psihodinamiki). Samo s skupnim delovanjem vseh treh profilov in seveda ob sodelovanju samoupravljalcev, se lahko razvija in izpopolnjuje naše samoupravljanje.

VELIK USPEH

Visoke in višje šole v Mariboru so si že dalj časa želele, da bi se izkazale, predvsem pa da bi se izkazali študentje kot organizatorji, športniki, mladi znanstveniki — skratka kot sposobni delavci in samoupravljalci. V veliki meri je v zadnjem času uspelo to študentom z VEKŠ — organizirali so ekonomiado Umag 78.

SMISEL EKONOMIAD ...iad

Študentje bi bili v svojem spoznavanju družbe — institucionalnega izobraževalnega sistema — precej omejeni če ne bi mogli od časa do časa izmenjati izkušenj s svojimi vrstniki s fakultet enake ali podobne stroke. Združeni študenti ekonomskih fakultet in višjih šol v Jugoslaviji so se odločili, da bodo v ta namen vsako leto organizirali ekonomiado kot športno, kulturno in delovno-usklajeno srečanje. Ekonomiada ne uspeva bolj ali manj, vsekakor pa v veliki odvisnosti od aktivnosti študentov na šolah samih. Ekonomiade so se vedno organizirale v krajih, kjer je bilo mogoče najeti športne objekte in dobiti na voljo dvorane za delovna srečanja. Na žalost organizatorjev pa so se dobro organiziranim srečanjem kot je pokazala praksa, priključili tudi študentje, ki so hodili po svojih poteh.

PRIDOBLEJENO ZAUPANJE

V zadnjih letih je vloga VEKŠ med združenimi ekonomskimi fakultetami izredno zrastle. Njen pomen in vloga sta se pokazala na ekonomiadah, delovnih srečanjih predsedstva združenih fakultet, pri organiziranju in uvedbi izobraževalnih debat za delegate samoupravljalce, pri kulturnem animiranju in dvigovanju kulturne zavesti med študenti, pri organiziranju sistema informiranja med fakultetami in še več. Zaradi tega tudi odločitev združenih fakultet ni bila težka — centralno ekonomiado naj organizira VEKŠ, naj se dokaže tudi celovito. V koliki meri je bila ta odločitev nova in revolucionarna, lahko pove podatek, da so vseh 13 ekonomiad organizirali le veliki centri, npr. Zagreb ali Beograd, in da je pravzaprav s tem prvič zrušen mit o nesposobnosti malih fakultet, ki so doslej lahko le sodelovale.

DOBRE PRIPRAVE IN ZAKLJUČEK

Delovna skupina za organizacijo ekonomiad na VEKŠ ni imela lahkega dela. Izbrati je morala mesto, v katerem se bo srečanje izvedlo, koordinirati je morala želje, potrebe in zahteve med 21 fakultetami, pripraviti vse organizacijske priprave in vsebinske zamisli. Kaj bi našteval. Dela je bilo več, kot je bilo ljudi! Priprave so bile resne in so potekale skozi vse leto. Delovna skupina se je sestajala vsak teden, pregledala doseženo in se zagnala v reševanje preostalih problemov. Na sami ekonomiad pa je neizpolnjevanje vseh dogovorjenih obveznosti izvajalca Istraturista iz Umaga (razpršenost hotelov, prevoz), zahtevala še dodatne napore in sredstva. Začetna trema je bila zrušena že prvi dan ekonomiad. Vedeli smo, da bo uspela! Zbralo se je več kot 1200 študentov, športne ekipe so bile dobro pripravljene, enako (če ne še bolje — glede na izkušnje iz prejšnjih ekonomiad) pa tudi skupine za kulturni program, kviz in delovno srečanje s področja vloge študentov v vzgojnoizobraževalnem sistemu.

REKAPITULACIJA

Sredstev smo porabili veliko, še večjo porabo pa smo načrtovali (pričakovali). Uskladiti smo morali želje in zahteve 21 fakultet in spraviti le — te v okvir v skladu s razpoložljivimi finančnimi sredstvi. Ta okvir pa nismo postavljali organizatorji sami, ampak vseh 21 ekonomskih fakultet. Za izvedbo ekonomiad so se združene ekonomske fakultete in visoke šole odločile, da bodo združile nekaj več kot deset (10) starih milijonov (točno: 102.790.007). V tej številki so bili zajeti stroški organizacije, honorarji za sodnike pri športnih srečanjih, varuhe reda in discipline, zapisnikarje; sredstva za material za dnevno informiranje na srečanju. — Velik del teh sredstev so ekonomske fakultete nakazale v zakonskem roku, za del sredstev, s katerimi smo pokrili preostalo, pa smo morali zaprositi VEKŠ, in sicer v obliki dotacije iz že odobrenih sredstev za prihodnje leto. (Do sedaj pa so ekonomske fakultete nakazale že 90.710 dinarjev.)

Celotni stroški ekonomiad so bili 185.712 din (ali 18 starih milijonov), kar pomeni, da je študentska organizacija VEKŠ bila obremenjena le z 8 starih milijoni. Ekonomiade se je z VEKŠ delovno udeležilo 78 študentov (vključeni so tudi sodniki — 15, zapisnikarji — 15, delegati — 15, vodstvo press in informacijskega centra — 10), kar pomeni, da je VEKŠ prišla ceneje do udeležbe na tako pomembnem srečanju kot ostale fakultete s tako velikim številom udeležencev. ŠSD "Krpán" je kriil 40.000 din, KS ZSMS pa 36.032,35 din. Za primerjavo naj navedemo podatek, da sta FVT Zagreb in EF Beograd pri organiziranju centralne ekonomiad porabili znatno večje vsote, in sicer preko 300.000 din.

O poročilu ekonomiad Umag 78 je razpravljala in ga sprejela skupščina KOOSSOEFVS EUJ v Portorožu. Poslano je bilo vsem ekonomskim fakultetam: izčrpno poročilo pa nekoliko kasneje objavljeno v naslednji številki Krpana.

Za ŠSD "Krpán"
Tone Potočnik

PRIZNANJE

V našem uredništvu smo dolgo razmišljali, ali naj objavimo VELIKI USPEH ali ne. Tekst, ki so nam ga poslali aktivisti ŠSD na VEKŠ, naj bi bil odgovor, pojasnilo, polemika, izraz revolta — vendar ni nič od navedenega. Za objavo smo se odločili, ker mislimo, da je smiselno v okviru diskusije o IADAH seznaniti širšo javnost z »uradnim« misljenjem nekaterih IADISTOV.

Razmišljali smo, ali je takšnim meditacijam potreben komentar. Menili smo, da tekstu zaradi njegove jasne nesmiselnosti, banalnosti, omejenosti ipd. ni potrebno dodajati komentarja. Ker pa je to odraz mišljenja večjega števila (v glavnem vodilnih) — IADISTOV in da verjetno enako mislijo tudi na drugih šolah, objavljamo naslednji komentar:

1. Zares, zelo znanstveno dokazovanje je organizacija ekonomiad. Zelo primerna tema za doktorsko disertacijo!

2. Študenti bi bili »precej omejeni«, če bi se njihovo »spoznavanje družbe — institucionalnega izobraževalnega sistema« — (o, kakšno nepoznavanje družbenih tokov), zreduciralo na izmenjavo izkušenj. Kakšni so ljudje, katerih spoznavanje je omejeno na takšen nivo? Kakšni so IADISTI?

3. Mislimo, da se noben organ niti nobena organizacija, tudi ne študenti na VEKŠ (razen seveda dela ZSMS in ŠSD) ne bi strinjali s tem, da si je VEKŠ pridobil ugled zaradi ekonomiad in da bi se celotno dokazovanje zreduciralo na bedno organiziranje ekonomiad Umag 78. Naj živi IADISTIČNA revolucija!!! Zrušimo mite o nesposobnosti malih!!! Naj živijo IADE!!!

4. »Dela je več, kot je ljudi!« Kakšnega dela in kakšnih ljudi? Nepotrebnega dela in napačno angažiranih ljudi! Je uspeh ekonomiad zares uspeh šole?

5. Vse fakultete so se dogovorile, da bodo za izvedbo ekonomiad združile nekaj več kot deset milijonov. Celotni stroški ekonomiad so bili 185.712 din; znesek velja verjetno samo za VEKŠ.

Je dober argument: drugi so porabili več kot mi? Pomeni torej, da smo privarčevali, da smo dobri ekonomisti.

Studentske organizacije že dolgo nimamo. Videti je, da IADISTOM to ni povsem jasno. Ali deluje ŠSD v okviru neke presežene, neobstoječe organizacije ali v okviru Zveze socialistične mladine? Toliko o samem pismu — po točkah dnevnega reda. Pa še pod razno:

Iz vašega pisma bi lahko napravili pravcato humoresko; nekateri mislijo, da ste jo že sami napisali. Iz pisma sta očitni le dve priznanji:

Prvo priznanje ste si izrekli za zelo uspešno organizacijo ekonomiad Umag 78;

drugo pa je priznanje vsega tistega, kar je napisano v Katedri št. 8 v tekstu Kaj se dogaja na — IADAH.

V njem je povedanih mnogo stvari, ki bi zaslužile javno oceno, o kateri niso nič spregovorili. Samoupravni organi in družbenopolitične organizacije ne reagirajo. Obtoženi so izrekli dve priznanji: eno sebi in eno nam.

Če bi bili zategadelj dosledni se ne bi smelo zgoditi, da bi se udeležili skorajšnje mini ekonomiad. Ali bomo zmogli še eno IADISTIČNO REVOLUCIJO in bili prvi, ki bomo rekli NE! Gibanje po inerciji je daleč od revolucionarnosti.

si

VLADIMIR GAJŠEK

NA POTEH ZGODOVINSKIH RESNIC

Klasiki marksizma so izhajali iz povsem drugačne teoretične postavke — iz zakonitosti delitve dela in po delu. To je bistveno predvsem tudi zategadelj, ker so nadaljevalci klasikov marksizma večkrat zašli v območje dualizma, na eni strani sociološko pozitivistično (od A. Comtea dalje) in na drugi strani anaroidno (od Bakunina do Trockega). Pri tem so dialektično metodo ponavadi prikrili svojemu sistemu, v čemer lahko uvidimo sicer že v osnovi logično napačno sklepanje in napačno izhodišče; prav tako je občasno priseganje na občasne sentence teh in onih vidikov le odraz subjektivne volje, ki se hoče obnašati kozmopolitsko. Po drugi plati je nevarna seveda hkrati teoretična ortodoksija, ki se ne bi soočala kritično s sodobnimi merili marksizma, z družbenim razvojem in s samoupravljanjem; skratka, sleherna teoretična

prisila, naj bo še tako navidezno zdravorazumarska, celo jasna sama na sebi, zavaja celovitost marksistične misli na parcialne interese, kar se izraža tudi danes v birokratizmu ali tehnokratizmu; v takšnih primerih je celota pojmovana brezdelno, monolitno in elitno, z drugimi besedami, vsak odsek družbenega življenja v takšnem pojmovanju ima sebe za celoto in se proglašja za edino družbeno moč. „In če se zdaj vrnemo k izhodišču: razpravljali bomo o aktualnosti Heglove, Marxove, Engelsove in Leninove misli v družbenem življenju in znanosti 20. stoletja. Najbrž nas bo razprava pripeljala do zaključka, da je aktualnost te misli prav v tistem, kar njene nosilce v preteklosti, predvsem pa velike glasnike revolucionarnega delavskega gibanja, povezuje med seboj in z našim časom: **ustvarjalna dialektična misel**, njena materialistično dialektična metoda, po svojem bistvu kritična in revolucionarna, ki nam omogoča globlji vpogled v protislovnosti sodobnega družbenega dogajanja in nam nudi dovolj zanesljivo napotilo za njihovo progresivno razreševanje. „ (Boris Zihlerl, **NAGOVOR OB OTVORITVI ZNANSTVENEGA SIMPOZIJA O AKTUALNOSTI HEGLOVE, MARXOVE, ENGELSOVE IN LENINOVE MISLI**, VID, str. 314). Tu sega Zihlerlovo pojmovanje same dialektične metode iz svojega revolucionarnega in kritičnega gledišča v spreminjanje obstoječega sveta, ko sproti razrešuje družbeno protislovja, da lahko na ta in takšen način daje dejansko nova teoretična izhodišča in osvetluje svetovnonazorsko koncepcijo.

Oboje, teoretična izhodišča in svetovnonazorska koncepcija, pa je, kot smo že omenili, vtisnjeno med Scilo scientizma in Karibdoanarhije, se pravi, v dualizmu, kadar so že metodološke postavke apriorne in kadar prikojijo dejstva sistemu. To velja še zlasti za marksistično misel, ki se lahko izraža končno in ne navsezadnje tudi kot politična posledica, kot izobraževalni princip ali kot filozofija za-se. V veliki meri je prav Zihlerlova zasluga, da je pokazal na Scilo in Karibdo sodobnega marksizma v svetu in pri nas, le da si ni zatisnil ušes, ni zaplaval v mitologijo, ampak je sočasno nastopil proti voluntarizmu in subjektivistični avtentičnosti. V bistvu gre tedaj še zmerom za **razvoj socialistične revolucije**, za udeležanje aktualne družbene in samoupravne misli, za revolucionarno načelo družbenega odločanja. Filozofija pri tem ni izjema. Ko bi temu ne bilo tako, bi se marksizem sprevrgel v kabinetno akademsko filozofijo, pa tudi v svoje istovetno nasprotje, v vulgarni materializem. Pri tej borbi sodeluje bistveno idejnopolična vloga Zveze komunistov, ki „povezuje idejnopolično oceno in predloge za spremembo družbenih odnosov z marksistično teorijo in samoupravno prakso ter sprejema svoja stališča o družbenih vprašanjih, začrtuje smeri družbenega razvoja ter se zavzema, da jih delavski razred in delovni ljudje — je sprejmejo in v njo v praksi uresničujejo... — razvija in organizira oblike in načine marksističnega izobraževanja in idejnopoličnega usposabljanja.“ (Predlog sprememb in dopolnitev statuta ZK Slovenije, IDEJNOPOLIČNA VLOGA ZVEZE KOMUNISTOV, 3. člen, Komunist, PREDKONGRESNA PRILOGA, februar 1978, str. 102). Zihlerlova marksistična misel je tudi v tem primeru naravnana nepristransko: „Marksistična vzgoja mladih kadrov je vsekakor ena izmed najvažnejših nalog, ki danes stojijo pred Zvezo komunistov Jugoslavije. To je predvsem vprašanje vzgojnih sredstev in metod kakor tudi vprašanje kadrov, ki so za to vzgojno delo potrebni.“ (Boris Zihlerl: **ZA KAKŠEN MARKSIZEM GRE?**, Vid, str. 377). V svojem prispevku za diskusijo na CK ZKS 1972, leta je tovariš Zihlerl ostro kritiziral enostransko ocenjevanje marksizma, izzemanje le določenih „tipoloških vrednosti v kritični teoriji družbe, kjer pride celo do mistificiranja in do metodološke zverženosti; Zihlerlova kritika tako imenovane filozofije prakse, ki si je utrla pot tudi v jugoslovanske marksološke kroge, se ozira prav na tiste zmote, ki vidijo človekovo prakso zgolj v njegovi teoretični postavki, psihološko povedano, v egoizmu; zato hkrati ta Zihlerlova kritika natančno označuje pomen Marxove in Stirnerjeve izhodiščne pozicije, pri čemer nam je jasno, da so se Marxove postavke uresničile v družbeni spremenljivi poziciji delavskega gibanja in v revolucionarni praksi, medtem ko je stirnerjevska pozicija služila kvečjemu anarhiji in teologiji. „Problem razmerja med bistvom in pojavom, med bistvenim in vnanjim, je bil za Marxa temeljni problem vsake znanosti, njenega najglobljega smisla in cilja. To je še kako važen problem pravilne orientacije in učinkovite akcije v konkretnem družbenem življenju. Naj v tej zvezi omenim samo Leninov pojem „glavnega člena“, ki ga je treba odkriti, če hočemo obvladati celoto nekega zgodovinskega dogajanja. Prav to lahko rečemo tudi o dialektičnem razmerju med nujnim in slučajnim, o medsebojnem učinkovanju vzroka in posledice v življenju in razvoju družbe, o realni in abstraktni možnosti, o pojmu občega, posebnega in posamičnega itd. Poznavanje vseh teh zakonov in kategorij materialistične dialektike, in njihovega učinkovanja v zgodovinskem procesu družbenega razvoja, je bilo in je ogromnega pomena za oblikovanje smotne, v svojih rezultatih uspešne strategije in taktike revolucionarnega delavskega gibanja v vseh razdobjih njegovega boja, še prav posebej pa v boju za novo, socialistično družbo. Pomanjkanje smisla za živo dialektiko družbenega dogajanja se je negativno odražalo in se odraža v politiki, v družbeni znanosti, v novinarstvu itd.“ (Boris Zihlerl, **ZA KAKŠEN MARKSIZEM GRE?**, VID, str. 383).

Marksizem v tem primeru ni izključen iz aktualnega družbenega dogajanja, iz samoupravnih odnosov, marveč prav narobe, vključuje se v problematiko družbene osnove in nadstavbe, v kritično razreševanje bistvenih interesov delavskega razreda, kar pojasnjuje, da delavski razred in delovni ljudje nikdar niso ločeni od zgodovine, ki jo ustvarjajo, gradijo in živijo. Če bi namreč marksizem uveljavljal le šablonske in shematične rešitve, ločene od živih družbenih interesov našega stoletja, bi zaprl

možnost obravnave vseh kritičnih teoretičnih postavk in izhodišč, ne bi se sproti problematiziral in ne bi dosegel tiste stopnje razvitosti, ki si jo je priboril prav v socialističnem samoupravljanju. Pri tem tudi ne gre za absolutiziranje marksizma, češ da je marksizem edini zveličavni in za vse veke veljavni recept pri reševanju posameznih bodi teoretičnih ali praktičnih ciljev, hkrati pa obenem ni zgolj golo sredstvo, da bi človeku čaral lepe, recimo, romantične iluzije z neprotislovnim obstoječim stanjem.

Kajti marksizem pojmuje za družbeno znanost, ki se ne zapira pred še tako ostrimi problemi zdajšnjosti. Misli in onstran marksizma, pomeni v tem primeru, po Zihlerlovi kritični analizi, podcenjevanje pomena marksistične misli in materialistične dialektike, podcenjevanje družbene in človeške problematike. Tedaj filozofija ni več kategorična mapa sivih predpisov, niti ni več hegelsko slikanje sivega v sivem, ampak je orožje v glavi in rokah delavskega razreda. Če bi omejili marksistično filozofijo tudi le na idejnopolično orožje, pri tem pa bi pozabili na humanizem, bi marksizem postal, kakor je že vršičil v stalinizmu, makiavelistično sredstvo za dosego cilja. Zato je obrat marksizma v humanizem temeljnega pomena, ne da bi pri tem preučevali zgolj strukturalno, eksistencialistično, pragmatično ali freudovsko teoretiziranje, postavljeno ob rob marksizmu kot nekaj izključnega, kar je sicer v zadnjih časih pri nas v veliki modi in odgovarja okusu dneva. Marksizem torej ni občasna filozofska šola, ki bi imela za svoj namen zgledno poučevati in preučevati le posebne kategorije enostranske, marveč sega v jedro družbenega revolucionarnega razvoja in njegovih bistvenih nasprotij. Če bi namreč teorija le zaljšala praktično življenje in če bi praktičizem le upal na lepšo prihodnost, bi se znova znašli v dualizmu, ki ga ni mogoče razrešiti z enotnostjo nasprotja po sebi, se pravi tako, da bi vzpostavili triado. Obravnavanje aktualne socialne, politične, kulturne zgodovine je odprto v tem smislu povsem drugače, ko sestopi iz teoretičnega duha na tla realnosti; v tem se je dogodil tudi znamenit preobrat hegelskane dialektike z glave na noge v marksizmu. „Subjektivistično in prav nič marksistično zanikanje objektivnih zakonitosti onesposablja nekatere naše filozofe za razlikovanje med tistim, kar je mogoče in treba izpremeniti „zdaj in tukaj“, in med tistim, kar lahko docela izgine šele v novih objektivnih okoliščinah, ki jih s svojim smotnim ustvarjalnim delom pripravljajo pokolenja graditeljev socializma in komunizma...“ (Boris Zihlerl, O HUMANIZMU IN SOCIALIZMU, III — O OBJEKTIVNIH IN SUBJEKTIVNIH POGOJIH DEZALIENACIJE V SOCIALIZMU, str. 38—39, Novi vidiki, Zavod za šolstvo SRS, Ljubljana 1976). V istem delu spregovori tovariš Zihlerl še l. — O ALIENACIJI ALI SAMOODTUJITVI ČLOVEKA, kjer členi sodobne aplikacijske teorije glede na produkcijo, se zavzema na temelju Marxovih in Engelsovih dognanj za dokončno osvoboditev človeka v socialistični družbi, prav tako pa v II. — SOCIALISTIČNA POLITIKA IN DEZALIENACIJA ČLOVEKA spregovori o izoblikovanih družbenih odnosih, o deformacijah delavskega razreda in sodobnih kultih, o problemu države in gospodarstva, o Erichu Frommu, Camusu in o tako imenovani kritični kritiki, kjer so postavljena protislovja za-se, tedaj tako, da niso sposobna ne v ekonomiki ne v politiki in kulturi karkoli bistveno spremeniti ter tako ostajajo v okviru socialnega utopizma.

Zihlerlove kritične postavke se upro egotizaciji, privatizaciji, še zlasti pa karizizmu, ko členi bistvene ekonomsko-politične odnose. Tako se tovariš Zihlerl bistveno zavzema za heteronomni, a skupni socialni karakter socialistične preobrazbe, aktualizira sodobne koncepcije v filozofijah in jih kritično sooča z marksizmom, se pravi, bistvo mu predstavlja socialistična revolucija, ki se dogaja v konkretnih in realnih zgodovinskih pogojih. „V obliki družbenega samoupravljanja se vrši zgodovinsko najpomembnejši dezalienacijski, osvobodilni proces, ki je v ponovnem spajanju — na visoki ravni, ustreznem sodobnemu stanju v razvoju produktivnih sil — neposrednega proizvajalca s sredstvi in pogoji njegovega dela.“ (Boris Zihlerl, O HUMANIZMU IN SOCIALIZMU, III. O POGOJIH OBJEKTIVNIH IN SUBJEKTIVNIH POGOJIH DEZALIENACIJE V SOCIALIZMU, str. 37).

Sodobni marksizem in socialistična revolucija pomenita v celotnem Zihlerlovem delu prvo, ki določa stopnjo teoretičnega in metodološkega razvoja, njeno praktično uveljavitev v revolucionarnem položaju samoupravljanja in ki ustrezno in objektivno razrešuje nekatera temeljna nasprotja, pojasnjuje zgodovinske okoliščine in zakonitosti, v katerih živimo in ustvarjamo. Splošno vzeto je Zihlerlov prispevek k slovenskemu in jugoslovanskemu marksizmu vsekoli samokritičen in kritičen, sega na področje obče sociologije in sociologije kulture, raziskuje na izviren način vlogo klasikov marksizma v idejnopoličnem razvoju, sistematiziranju in v njihovih novih osvetlitvah, se bori proti enostranstvom ali napetim vseobsežnostim, razlaga historično vlogo in materialistični smisel dialektike v znanstvenem socializmu. Pri tem ne gre pozabiti še na Zihlerlovo osebno vlogo v slovenskem in jugoslovanskem revolucionarnem gibanju, ko ocenjuje teoretične in praktične dosežke svojih revolucionarnih tovarišev: Kardelja in njegove politične publiciste, Kidriča in njegove gospodarsko-politične misli in druge. Najbolj pa je tovariš Zihlerl zoper kakršnekoli filozofske špekulacije ali izkrivljanje marksistične misli tam, kjer zaradi prelomnega razdobja, v katerem doživljamo iz dneva v dan kulturne, socialne, politične pretese, mnogokdaj opuščajo dialektično metodo, sklicujoč se na kompromis. Predvojna, medvojna in povojna dejavnost Zihlerlove marksistične misli, — od borbe proti fašizmu, od zavzetosti za osvoboditev od socialistične preobrazbe naše družbe na temeljih samoupravljanja, — predstavlja vsekakor takšno revolucionarno osebnost, ki prispeva k naši družbeni praksi in kritični teoriji družbe smiselno iskanje novih sočasnih in utemeljuje razvito družbeno zavest delovnega človeka. V tem je Zihlerlov prispevek našemu marksizmu hkrati napotilo pri razreševanju teoretičnih in praktičnih problemov.

KONEC

